

e-MUSEUdelTER

Museu del Ter
MNACTEC

Ajuntament de Manlleu

COMISSIÓ DE VEÏNS
DELS PISOS DE CAN GARCIA

 Generalitat
de Catalunya
Departament
de Cultura

#museudelter #MANLLEU

Museu del Ter Plaça de les Dones del Ter, 1
08560 - Manlleu - T 938515176
info@museudelter.cat
www.museudelter.cat

RECONSTRUÏT
RECONSTRUYENDO
TTWABNAN SAWD
**PISOS
DE
CAN
GARCIA**

e-MUSEUdelTER

Museu del Ter
MNACTEC

Ajuntament de Manlleu

COMISSIÓ DE VEÏNS
DELS PISOS DE CAN GARCIA

 Generalitat
de Catalunya
Departament
de Cultura

Edició: Pere Casas, Carles García
Correcció: Consorci per a la Normalització Lingüística
Disseny: StudiDF
ISBN 978-84-09-55159-0
Juny de 2024
Direcció editorial e-MUSEUdelTER: Carles García Hermsilla

Les fotografies que reproduïxen el muntatge expositiu publicades en aquest catàleg han estat realitzades per **David Fajula** i **Lluís Grané**

Les dels objectes, corresponents als "Calaixos de memòria", són obra de **Xevi Vilaregut**

CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

Del 30 de juny de 2022 al 19 de febrer de 2023

Coordinació i producció:
Museu del Ter

Disseny museogràfic:
Carles Fargas

Textos:
Miquel Casanovas, Pere Casas
i **Carles García**

Documentació:
Pere Casas, Jordi Grané
i **Joan Navarro**

Assessorament de continguts:
Comissió de Veïns
dels pisos de can Garcia

Muntatge:
Jaume Serra, Fusteria Codony,
PV Retolació-Vilapint

Realització audiovisuals:
Sergi Cámara

Realització del Time-lapse:
David Fajula

Collage fotogràfic d'entrada:
Muntatge de David Fajula a partir
d'una fotografia de **Sergi Cámara**

Assessorament lingüístic:
Consorci per a la Normalització
Lingüística d'Osona

Traduccions:
Serviling

Agraïments:
A tots els antics veïns i veïnes de la
"Comissió de veïns dels pisos de can
Garcia" per la seva confiança i el seu
suport.

Ayoub Abbou (Institut Antoni Pous),
Aceites Vallejo (Torredonjimeno),
Joan Arimany, Jaume Auqué,
Biblioteca Municipal de Manlleu,
Cristina Bach, Ana Balmiza, Antonio
Balmiza, Sanaa Boujdadi, Empar Costa,
Nadia El Badri, Xevi Faja, Lluís Grané,
Tere Márquez, Joan Navarro, Francesc
Xavier Rodríguez, Mireia Rovira, Nadal
Rubinat, Eloï Rubio, M. Carme Rueda,
Rafael Rueda, Núria Silvestre, Ester
Solà, Anna Tubau, Solfina Vaca, Bruna
Vila, Vincle. Associació per la Recerca i
Acció Social

SUMARI

Can Garcia ja no es veu, però hi és. Per Miquel Casanovas Prat	8
Introducció	22
Calaixos de memòria	36
Llaços de veïnatge	110
Pis de Can Garcia	114

CAN GARCIA JA NO ES VEU, PERÒ HI ÉS

Miquel Casanovas Prat

Membre de l'Associació de Veïns del Barri de l'Erm
Juny de 2024

L'exposició que presento en aquesta introducció ens ofereix un camí per conèixer Can Garcia com a protagonista de la seva pròpia història, com era el dia a dia en els blocs, quins pensaments i sentiments s'hi confrontaven o s'hi compartien i, també, quina era la relació amb altres sectors de la població. Atesa, doncs, l'amplitud del seu contingut, l'exposició incorporava, a un format tradicional, altres actuacions que li donaven més abast. Abans, però, de desplaçar-nos per l'exposició permeteu-me que situï la llarga o curta, segons es miri, història dels blocs en el seu temps i entorn, al barri de l'Erm i Manlleu.

1. CAN GARCIA I EL SEU ENTORN

Als anys 60, els empresaris de Manlleu estaven molt preocupats per atreure persones treballadores per a les seves fàbriques i per disposar d'habitatge suficient per hostatjar-les. Va arribar molta gent de petits pobles catalans, però, sobretot, va arribar gent del sud d'Espanya i començà un creixement desafortat de la construcció, amb criteris força especulatius i molt veïnatge en poc espai. Can Garcia en va ser l'exponent extrem, 256 habitatges d'uns 60 m² repartits en 6 escales de 10 o 11 plantes. En el mateix barri de l'Erm, els edificis de nova construcció no excedien les 5 plantes. Can Garcia va trencar els sostres, això, d'entrada, ja el feia un indret singular. Els pisos Garcia, com acostumaven a dir els seus veïns i les seves veïnes, també es varen distingir per disposar de calefacció central, ascensor i porteria. Dissortadament, també varen patir la inseguretad de la manca d'escala per escapar de possibles incendis, l'estretor de l'escala, i suportar, uns quants anys, la fàbrica de gasoses Can Garcia, entre els dos blocs. Ràpidament, el nom de la fàbrica, va esdevenir el nom dels pisos.

Per aquests pisos hi varen passar moltes persones, les que els varen estrenar, les que varen prendre el relleu, llogant o comprant els que deixaven els primers a partir dels anys 80 i, finalment, les persones que varen arribar amb l'última onada migratòria, procedents principalment del Magreb, que va començar

entorn de l'any 90. Això, entre altres coses, explicaria que la vida a Can Garcia passés per períodes de diferent cohesió comunitària. En tot cas, Can Garcia i, per extensió el barri de l'Erm, han estat la porta d'entrada de molts ciutadans i moltes ciutadanes a Manlleu.

En els seus inicis els pisos Garcia eren com un petit poble perdut o una colònia industrial enmig dels camps. Tenia en els mateixos blocs el que necessitava per al dia a dia: comestibles, carnisseria, peixateria, quiosc, botiga de roba, etc. Als blocs i el seu entorn varen arribar a funcionar simultàniament, durant els anys 80, 6 bars, que feien la funció de centres socials, principalment per als homes, mentre que les botigues feien una funció semblant per a les dones.

*Imatge de l'exposició Un solar buit ple d'història.
Memòria dels pisos de can Garcia.*

El solar de can Garcia des del parc de l'Erm.

Quan varen arribar als blocs els primers veïns i veïnes, molts i moltes ja es coneixien del seu poble originari, altres eren família dels veïns i veïnes de l'escala del costat. Tot ajudava a compartir alegries, penes, la monotonia de cada dia i facilitava, també, l'ajuda mútua. Els pisos Garcia eren com un poble amb carrers verticals, les escales. Més encara, era com la plaça del poble, un lloc de contacte permanent del veïnat, l'escala, el carrer, els balcons, el celobert, les botigues, els bars. Eren plaça en l'àmbit comercial i en l'àmbit social.

La dinàmica socialitzadora de Can Garcia anava més enllà dels mateixos blocs, transcendia al conjunt del barri de l'Erm. Un element socialitzador important, en el seu moment, va ser l'esport a peu de casa. Davant mateix dels blocs es va habilitar

un camp de futbol de terra per a equips d'aficionats. Durant la setmana el mateix espai era la plaça de la quitxalla i dels adolescents del barri, que eren molts i moltes. Els diumenges que hi havia partit oficial baixaven molts veïns, gaudien amb el futbol, xerraven i compraven algunes tires de números per al sorteig d'algun lot que aportava algun comerç. Així donaven suport a l'equip. La parròquia de Sant Pau i el bar Leiva, als baixos dels blocs, varen ser en diferents moments els principals impulsors d'aquest esport.

Quan es construí el parc de l'Erm va desaparèixer el futbol, el camp es convertí en parc. Progressivament, van desaparèixer també el bàsquet i el futbol sala que es jugaven uns 200 m més enllà, al col·legi Puig-agut, i que també congregaven veïns i veïnes dels blocs i del barri. Aquests esports es van traslladar prop del riu per raons d'espai i per l'escassa valoració de l'esport de proximitat. De passada, ningú es va adonar que s'anava desmantellant una xarxa important per a la vida comunitària dels veïns i veïnes dels blocs i del barri de l'Erm.

La pèrdua d'aquests espais comuns, el fet que s'haguessin resolt diferents carències greus que mobilitzaven la gent del blocs i del barri en el seu conjunt: asfaltat i enllumenat dels carrers, el mal abastiment d'aigua..., va contribuir a refredar l'ambient cooperatiu, de manera que el veïnatge que anava rellevant el que accedia a habitatges de més qualitat no tenia ni de bon tros les condicions i motivacions dels primers veïns i veïnes.

Progressivament les dificultats varen anar sorgint en les mateixes escales pel deteriorament de l'immoble i, a voltes, per la inhibició de les responsabilitats comunes. A principi dels anys 2000, també comencen a desaparèixer entitats del barri de l'Erm que estaven generant una xarxa que abastava, també, Can Garcia. Primer, va tancar el grup de Dones de Manlleu. Posteriorment, el Projecte de Desenvolupament Integral del Barri de l'Erm deixà fora del barri l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol i l'ACA Penya Flamenca de Manlleu, considerades, en l'anàlisi sociològica del projecte, nusos importants en la dinàmica del barri. Anteriorment, ja havien anat desapareixent els petits comerços, engolits pels supermercats i els bars tanquen o comencen a adreçar-se a clienteleles d'afinitat cultural i social. La plaça, doncs, que en alguns moments havia estat una olla que anava fent el

xup-xup barrejant els sabors d'ingredients culturals i socials prou diferents, cada dia que passava bullia menys, i així és com la vida comunitària va anar perdent intensitat.

Durant el procés descrit els blocs varen adquirir un perfil cultural i social propi, en part generat pels mateixos veïns i veïnes i, en part, generat també, pels estereotips, prejudicis i mentides, que altres sectors de la població varen projectar en els blocs.

Tenint present tot el que he esmentat, no és estrany que l'equip del Museu del Ter vegi Can Garcia com una icona dels canvis econòmics, demogràfics, urbanístics, culturals i socials que ha experimentat Manlleu durant l'última meitat del s. XX i principis del s. XXI. La diversitat cultural, per les contradiccions que ha suscitat, crec que és l'element més mediàtic d'aquesta icona. Diversitat que neix de les diferents històries que aporten les persones que han viscut als pisos Garcia o que han viscut i viuen en qualsevol indret de Manlleu.

Tant les persones que vivien a Manlleu com les que hi venien a viure pertanyien a societats força homogènies, culturalment. Ni per a les unes ni per a les altres, la trobada en un espai comú no va resultar fàcil ni còmode. Calia cercar noves pautes de convivència i cooperació. En definitiva, tothom s'havia de reorientar i no tothom hi estava disposat o sabia fer-ho. No ha d'estranyar, doncs, que en certes èpoques hi haguessin moments de tensió entre els blocs i el que representaven i altres sectors de la població.

Els anys finals del blocs varen ser força embolicats. El canvi continuat del veïnatge que es va anar produint durant anys, - les diferents maneres de vinculació al pis, inquilinat, propietat, propietat de diferents pisos per a l'explotació econòmica, el progressiu deteriorament dels blocs, la repercussió de les successives crisis econòmiques -, varen anar erosionant els vincles comunitaris. L'Associació de Veïns, molt afeblida, no va saber donar resposta a aquella situació i l'administració tampoc, més enllà d'evitar el descontrol. Això pot ajudar a comprendre que l'empremta més intensa que es percep en l'exposició sigui la dels veïns i veïnes de les tres primeres dècades de vida de Can Garcia.

2. ELS INICIS DEL PROJECTE. ACTIVANT LA PARTICIPACIÓ

La idea de fer una exposició sobre els pisos Garcia o Can Garcia neix quan comença la deconstrucció del segon bloc. Uns veïns vàrem pensar que era el moment per donar a conèixer la vida als blocs i el seu significat en la societat manlleuenca, més enllà de prejudicis i llegendes urbanes, però no sabíem com fer-ho, així és que vàrem tirar carrer avall cap al Museu del Ter. Vàrem prendre la iniciativa l'Associació de Veïns del Barri de l'Erm, conjuntament amb els exveïns dels blocs, José Almansa (Pepe) i l'Àngel Garcia, els quals dissortadament ens varen deixar abans que acabés l'organització de l'exposició.

El Museu va proposar una exposició i una obra de teatre de petit format. Posteriorment s'hi afegiren altres projectes, ja ho anirem veient. El Museu es va comprometre amb els exveïns i exveïnes, però des del primer moment va deixar clar que allò no era un encàrrec. La proposta havia d'avançar amb la cooperació dels protagonistes de Can Garcia i de testimonis més o menys vinculats als pisos en la preparació de l'exposició. Crec que cal valorar molt aquest aspecte com una important eina metodològica del Museu del Ter. Però la participació no queda limitada a un paper instrumental, pretén que les persones implicades es puguin reconèixer com a narradores i part de la història, en aquest cas la història dels pisos Garcia.

Pel que fa a l'exposició i al conjunt d'actuacions que l'envolten, cal tenir present que la participació no s'ha circumscrit als antics veïns i a les antigues veïnes de Can Garcia, ha abastat també veïns i veïnes de l'Erm, i en alguns casos de més enllà, perquè són moltes les persones de Manlleu que s'havien posicionat respecte al significat que ha tingut i té Can Garcia. Així es va promoure la participació d'antics veïns i veïnes de Can Garcia, del barri i d'altres barris de Manlleu de manera que part del fons documental que feren possible les dues propostes finals no eren materials bibliogràfics, eren part de la vida de les persones que varen viure a Can Garcia o que varen ser testimonis, més o menys interactius, de la vida a Can Garcia i el seu entorn.

La participació es va animar progressivament. Es formà un grup de reunió periòdica i un grup de WhatsApp que facilitava nous contactes i més informació. El grup,

d'unes 12 persones, que es reunia periòdicament, era el vehicle que procurava la cooperació veïnatge/Museu. Canalitzava informació, suggeriments, objectes i mobles utilitzats en els pisos. Era l'aportació d'una història viscuda i encara viva dels pisos Garcia i, per tant, de Manlleu. L'aportació d'experiència facilitava al Museu la cerca dels elements que podien aportar un millor coneixement de la vida als blocs.

Hom pot pensar que el fruit d'aquesta manera de treballar pot ser un relat molt subjectiu. Res més lluny de la realitat, d'una banda perquè la participació no es limitava als antics veïns i veïnes dels blocs, tot al contrari, cercava també les vivències de veïns i veïnes dels barri i d'altres indrets de Manlleu. D'altra banda, el mateix Museu disposava de documentació que aportava dades que permetien una consideració més objectivable del que va ser i representar Can Garcia. Possiblement per això l'exposició i les actuacions que l'acompanyaven tenien un punt d'espontaneïtat i frescor i, alhora, un punt de coneixement i d'impuls a la reflexió pausada.

3. L'EXPOSICIÓ RECONSTRUEIX ELS PISOS DE CAN GARCIA

Visitem, en primer lloc, l'exposició "Reconstruint el pisos de Can Garcia", la que ara podeu reviu en aquest catàleg digital. L'entrada era impactant. Topaves primer amb una mostra de centenars de petites fotos d'antics veïns i veïnes i de persones de l'entorn dels pisos Garcia, i de seguida amb un mòdul o gran maqueta que representava els blocs. Quedava clar, des del primer moment, que el que estava al centre de l'exposició i de les altres actuacions que l'acompanyen són les persones que varen aconseguir humanitzar aquells edificis que sota l'aparença de modernitat, amagaven la trampa de la massificació anònima, molta gent, però poca comunitat. La trampa no va funcionar, ja ho anirem veient.

El mòdul esmentat presentava, principalment, dues característiques arquitectòniques dels blocs, l'alçada i la densitat d'ocupació dels habitatges, representats per petits porticons. Si els obríem trobàvem petits calaixos en els

quals hi havia objectes i altres elements que varen ser part del dia a dia dels veïns i veïnes de Can Garcia: la paleta de la feina que portava el pa a casa, la lletera amb la qual el nen anava a comprar la llet de l'esmorzar, l'estenedor on les dones que arribaven fatigades de la fàbrica estenien la bugada, les bales dels nens per jugar a *caniques*, cançons de bressol que acaronaven els infants en diferents idiomes, i així un llarg etc. Tot respirava la nostàlgia d'un temps, d'uns moments cada dia més inoblidables en la memòria de les persones que els varen gaudir i que els voldrien fer conèixer a qui no en va tenir l'oportunitat.

Fent un pas més en la nostra visita, arribàvem a l'escala dels pisos adornada per les veïnes un dia de casament. Estàvem al mig d'una reproducció fotogràfica de dimensions quasi reals, i ens sentíem atrapats entre la munió de veïns i veïnes que festejaven els nuvis.

Si avançàvem en la nostra visita entràvem al menjador/sala d'estar, tal com el conserva al garatge de la seva casa la Solfina, una veïna que va deixar els pisos fa molts anys. Era la part central de la llar, allà s'hi reunia la família en els àpats, per mirar la tele, parlar, a voltes discutir... Era l'indret on es podia gaudir de la família, sempre que els torns de treball ho permetessin. Sobre la taula del menjador la gent jove hi posava el sobre de la setmanada perquè el pare en fes el repartiment, un tant per a la casa i un tant per al cap de setmana i per a la guardiola dels fills i filles.

En el recorregut de l'exposició t'acompanyaven moltes fotografies que et situaven en l'entorn dels blocs. Els vídeos que s'hi projectaven al principi i al final mostraven visions diverses de Can Garcia que posaven de manifest la seva singular personalitat.

Gràcies als diferents recursos comunicatius, sobretot la reproducció d'espais reals, l'exposició creava una atmosfera que t'emboïllava i et feia sentir un veí o veïna més d'uns pisos Garcia plens de vida. Les persones que han estat veïns o veïnes hi trobaven l'impuls que els sintonitzava amb les pròpies vivències. Per a aquelles persones que no hi varen viure, l'exposició era un tast que nodria la sensibilitat i l'interès per esbrinar què eren els pisos Garcia, sense prejudicis ni llegendes urbanes pel mig.

Imatge de l'exposició "Un solar buit ple d'història. Memòria dels pisos de can Garcia".

A l'exposició que es podia visitar al Museu del Ter cal afegir-hi la que, paral·lelament, es va muntar a les tanques del solar que ocupaven els blocs: "Un solar buit ple d'història. Memòria dels pisos de can Garcia". El suport eren 8 grans lones amb informacions breus i moltes fotografies, memòria de moments que han perdurat en el paper i, sobretot, al cap i al cor de les persones que els varen viure. Aquesta segona exposició, però, era reversible. Són els veïns i veïnes que des de les fotos miren el barri amb incredulitat: no veuen el camp de futbol on baixaven els diumenges, ara hi veuen un parc; no veuen el solar que hi havia davant el bar Quatre Cantons, ara hi veuen el Casal Cívic Frederica Montseny; tampoc hi troben els bars i les botigues, ara hi veuen supermercats; ni tan sols hi veuen el seu pis, ara només hi ha un solar. Els veïns i veïnes de les fotos, no obstant, ens deien que no ens enganyem, Can Garcia no es veu, però hi és. Les dues exposicions ens han connectat amb l'ànima o l'esperit, digueu-ho com vulgueu, dels pisos Garcia. Ara calen pistes que ajudin a conèixer aquesta ànima.

Rafael Rueda, a la dreta, amb participants dels tallers de catalogació col·lectiva del seu fons fotogràfic.

4. "NOVÈ SEGONA", UN ESPAI DE CONVIVÈNCIA

L'exposició (les dues exposicions en una) va representar el tancament de les accions coordinades entre els veïns i el Museu del Ter per reivindicar la memòria de can Garcia. No voldria oblidar altres accions que es van fer amb la mateixa finalitat i abans que l'exposició. Ja en les primeres reunions el Museu ens va proposar fer ús d'un recurs comunicatiu que ells han explorat intensament durant el darrers anys: la teatralització, que el Museu treballa amb la inestimable col·laboració de la companyia teatral Corcia Teatre. D'aquí va néixer el projecte "Novè 2a", del qual hem de buscar els antecedents uns anys abans.

Documental *Rafael Rueda, un obrer de la fotografia*

Cal tenir present que el Museu del Ter ja havia dut a terme, en anys anteriors, diferents activitats que l'apropaven als pisos Garcia i al barri de l'Erm. Parlo de la digitalització, la documentació col·lectiva i l'exposició del fons fotogràfic d'en Rafael Rueda, o l'exposició de cartells amb motiu dels 30 anys del Festival Flamenc de Manlleu organitzat des de l'ACA Penya Flamenca de Manlleu. Aquestes i altres activitats varen propiciar un llarg contacte amb entitats, veïns i veïnes del barri de l'Erm i Can Garcia. Això facilità al Museu el coneixement de les inquietuds i interessos del veïnatge amb el qual va anar establint progressivament una relació de complicitat que va afavorir la resposta comunicativa del Museu. Així és com neix l'any 2013 l'obra de teatre *El meu barri* al Museu del Ter, una proposta de Corcia Teatre.

 Veure *El meu barri* a Youtube

 Llegir l'obra en línia

El meu barri ens porta al procés migratori dels anys 60, 70 i 80, quan a Manlleu es produeix un gran canvi demogràfic. Els protagonistes de l'obra són un jove d'origen català i dues persones acabades d'arribar d'Andalusia, un germà i una germana. Les escenes domèstiques es desenvolupen en un pis de Can Garcia. L'obra posa de manifest el desconcert i la incomoditat que pot provocar la convivència de persones de cultures diferents. També queda clar que no tothom reacciona de la mateixa manera. No hi ha solucions màgiques ni ràpides. L'obra suggereix que la societat ha d'incorporar la diversitat compartida, amb un símil gastronòmic, guisar a foc lent diferents aliments permet aconseguir un sabor únic, tot i que un paladar sensible i ben entrenat en pot distingir els diferents ingredients.

Novè 2a és l'obra que el Museu del Ter, amb la complicitat com sempre de Corcia Teatre, va proposar quan els veïns de Can Garcia i l'AVV varen sol·licitar-los ajuda. I va néixer com una continuïtat de *El meu barri*. L'obra se situa a finals dels anys 80, principis dels 90, quan Manlleu experimenta un altre salt demogràfic molt important. Arriba una nova migració procedent principalment del Marroc, però també arriben persones d'altres països africans, de l'Europa de l'est i d'Amèrica Llatina. En aquest segon període migratori el desconcert i la incomoditat que

experimenten, tant les persones que arriben com les que ja resideixen a Manlleu, augmenta considerablement. La pèrdua de la filatura, la disminució del vigor econòmic, el temor a perdre la feina i l'atenció social, la multiplicació de la diversitat cultural i lingüística varen ser circumstàncies aprofitades per alguns i algunes per atiar la difusió d'estereotips negatius, prejudicis i falsos rumors.

 Veure *Novè 2a* a Youtube

Novè 2a cal ubicar-la en aquest context, molt, molt més complex que l'entorn que escenificava *El meu barri*, obra a la qual dona continuïtat. Pel que fa a la diversitat, *Novè 2a* ens fa veure que hi ha diversitats que no corresponen a cap cultura ètnica, però que les interpel·len a totes. L'obra presenta la Montse, lesbiana, filla d'en Josep, personatge que ve del *Meu Barri*; la Fina, professora de català, i l'Abdellah, alumne seu. Ells dos estableixen una relació de parella, equívoca, ja que ambdós no tenen la mateixa expectativa. En les dues situacions que es presenten les inèrcies de les diferents cultures tenen respostes prefabricades, mentre que els protagonistes i les protagonistes intenten cercar altres respostes.

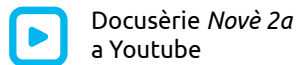
Enmig de l'embolic hi trobem en Manuel, un home ara ja ancià, vingut d'Andalusia, veí d'en Josep. És més espectador que protagonista del que succeeix davant seu, però no s'inhibeix, procura estar a prop dels seus amics i veïns, assossegadament, aportant-los dosis d'experiència i sentit comú, un Sèneca.

L'obra, que parteix de circumstàncies individuals, va presentant un seguit de situacions col·lectives. D'aquí la referència culinària dels diferents personatges a la cassola, que barreja sabors i olors en benefici d'un gust i un aroma que els inclou a tots. Aquesta referència gastronòmica, que ja trobàvem a *El Meu Barri*, actua com una tornada que integra, al meu entendre, els diferents episodis de les dues obres de teatre. Alhora, aquesta reiteració feta mirant el públic, suggereix una invitació als espectadors i espectadores a posar la part corresponent a la cassola, al cap i a la fi, conviure en la diversitat és cosa de tots i de totes.

No tanca els interrogants oberts en el *Meu Barri*, al contrari, n'obre de nous respecte al tipus de societat que volem, quina serà la seva expressió cultural, com gestionarem les múltiples contradiccions emergents... Els protagonistes intenten obrir camí, però saben que les coses no canvien d'avui per demà, cal temps i paciència.

Aquesta obra s'havia d'estrenar l'estiu del 2020. A causa de la Covid19 no va ser possible. La reacció del Museu va ser oferir, a través del seu canal de *Youtube*, una docusèrie de 6 capítols en setmanes consecutives. El primer capítol per presentar la sèrie, els 5 restants per presentar els personatges. A cada capítol hi surt una seqüència del personatge corresponent i, a més, un conjunt d'entrevistes i informacions que en certa mesura incideixen en la creació del personatge corresponent.

5. CAN GARCIA, UN PROJECTE DE FUTUR

Hem arribat al final de la ruta marcada pel Museu del Ter per arribar a Can Garcia. A partir d'ara, aquesta ruta la podem recórrer telemàticament. El Museu posa a disposició de qui vulgui un llibre d'aquest itinerari al qual podem acudir sempre que tinguem nostàlgia, curiositat o ganes d'indagar, amb rigor i afecte, qui és Can Garcia, per què ha nascut, per què s'han enderrocat els habitatges, com s'hi convivia, etc. Potser són preguntes que ens havíem d'haver respost tots i totes, ja fa anys. No obstant, ara és un bon moment, trobar respostes pot ajudar a viure en un present més amable i cooperatiu i a construir un demà més solidari.

INTRODUCCIÓ

CAT

RECONSTRUIR ELS PISOS DE CAN GARCIA

Els pisos de Can Garcia ja no hi són. Durant gairebé seixanta anys han marcat la fesomia de Manlleu i han estat icona d'una època que abasta des dels anys seixanta fins a l'actualitat. En un inici van acollir majoritàriament els "altres catalans", com anomenava Paco Candel les persones arribades d'Andalusia i d'altres comunitats, i a partir del anys noranta els "nous catalans", procedents d'altres països, sobretot amazics del Marroc en el cas de Manlleu.

La seva desproporció en relació a la resta de la ciutat causava admiració i desconfiança a parts iguals. Per la procedència diversa dels seus habitants, les seves parets han allotjat noves formes de vida, noves músiques, noves gastronomies, noves llengües, noves cultures, noves entitats... Perquè, a pesar de les dificultats del dia a dia, la vida bullia a Can Garcia.

Així, la història dels pisos de Can Garcia és la història de milers de persones que hi van trobar en algun moment la seva llar. L'enderroc dels dos grans blocs és una bona ocasió per exercitar la memòria col·lectiva. Els seus veïns, els que hi van viure, volen acomiadar-se de la que fou casa seva superant l'estigma i els prejudicis que la mirada externa sovint hi ha projectat.

Els antics veïns i el Museu del Ter us convidem a tafanejar entre els calaixos de records dels pisos de Can Garcia. Potser hi trobaràs els teus.

ES

RECONSTRUYENDO LOS PISOS GARCÍA

Los pisos García ya no están. Durante casi sesenta años han marcado la fisonomía de Manlleu y han sido icono de una época que va desde los años sesenta del siglo pasado hasta la actualidad. En sus inicios, acogieron mayoritariamente a "los otros catalanes", como llamaba Paco Candel a las personas llegadas de Andalucía y otras comunidades, y, a partir de los años noventa, a los "nuevos catalanes", procedentes de otros países, especialmente amazigs de Marruecos en el caso de Manlleu.

Su desproporción en relación con el resto de la ciudad causaba admiración y desconfianza a partes iguales. Por la procedencia diversa de sus habitantes, sus paredes han alojado nuevas formas de vida, nuevas músicas, nuevas gastronomías, nuevas lenguas, nuevas culturas, nuevas entidades... Porque, a pesar de las dificultades del día a día, los pisos García eran un hervidero de vida.

Así, la historia de estos pisos es la de miles de personas que en algún momento allí encontraron su hogar. El derribo de los dos grandes bloques es una buena ocasión para ejercitar la memoria colectiva. Sus vecinos, los que vivieron ahí, quieren despedirse de la que fue su casa superando el estigma y los prejuicios que la mirada externa a menudo les ha proyectado.

Los antiguos vecinos y el Museo del Ter os invitamos a curiosear entre los cajones de recuerdos de los pisos García. Quizás encontrarás los tuyos.

AMAZIC

aƐawd n rbni n bisawat garsiyya

bisawat garsiyya ur qqimn ca. dg sttin sna ssƐnan udm n manliw tuƆa d rramz n yijj n rwqt dg ssttinat zg rƕan iƐdun ad rxxu. dg umzwaru snwjun aƧƧaš n "ikaƧaliniyn nniƧn" mamc ittini baku kandil i iwdan i d ittawƧn zg wandalus d imucan niƧn, zg ubddu n usggwas n ttsƐinat, "ikaƧaliniyn n jƧdid", usin d zg tmura nniƧn, blxušuş imaziƆn n lmyrib dg manliw.

Ɛdju n bisawat a iƐdu inni n tndint, ittƐjib i iwdan, maca Ɛawd ur ttinqin di min dinni, minzi ku ijj zg imzdaƆ manis i d yusa. s uynni nttaf blli, rhyuƧ nns smunn fuƧmat nniƧn n tudrt, lmušiq a d jƧdid, macca d jƧdid, ilsawn d jƧdid, tidlsiwin d jƧdid, timagitin d jƧdid ... minzi, waxxa din timukrisin n ku ass, bisawat garsiyya tuƆa d amcan incƧƧn n tudrt.

ammu, amzruy n bisawat a d amzruy n ruruf n iwdan i days izdƆn. ahdam n thayn n isttifn imqran n d ijj n lfuƧša hma ad tettwarr ddakira ljamaƐiya, jƧjiran nnsn i tuƆa din izdƆn xsn ad mšafaƧn akd tnni i tuƆa d taddart nnsn tettun lƐar d lƧukm izwarn dg rxzrat n inni idjan baƧƧa.

jjiran iqdimn d mmthƧ dil tir nttƐaƧaƧ d knniw ad tktacfm min iƐdun n ddikrayat dg bisawat garsiyya, tzmrm ad tafm tinni nwm.

▲ Fotografia: Carles Molist

Fotografia: Foto Sitjà ▼

Audiovisuals: Time-lapse de l'enderroc del segon bloc
 La primera fotografia es va fer la tarda del 8 de març de 2021 i la darrera el dia 23 de juliol. Durant 137 dies es van fer 1.330 fotografies. Inicialment cada 8 hores i al final del procés cada 15 minuts. La càmera estava instal·lada de forma fixa al pis superior de l'Escola Puig-Agut. Per accionar la càmera s'utilitzava un intervalòmetre.
Càmera i realització: David Fajula
Durada: 1,15 minuts
 Manlleu, 9 de novembre 2022

▲ Fotografia: Sergi Càmara

▼ Fotografia: Foto Sitjà

▼ Fotografia: Lluís Grané

▼ Fotografia: Sergi Càmara

▼ Fotografia: Sergi Càmara

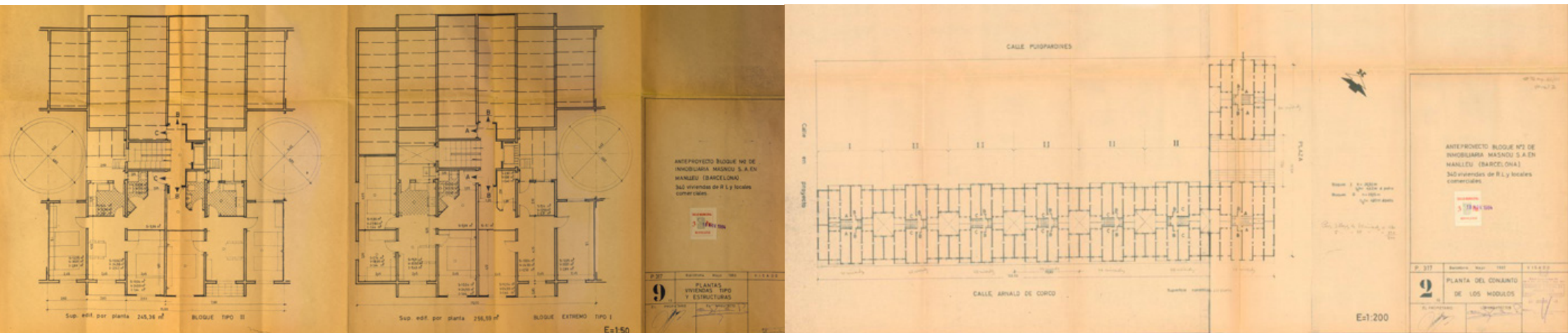
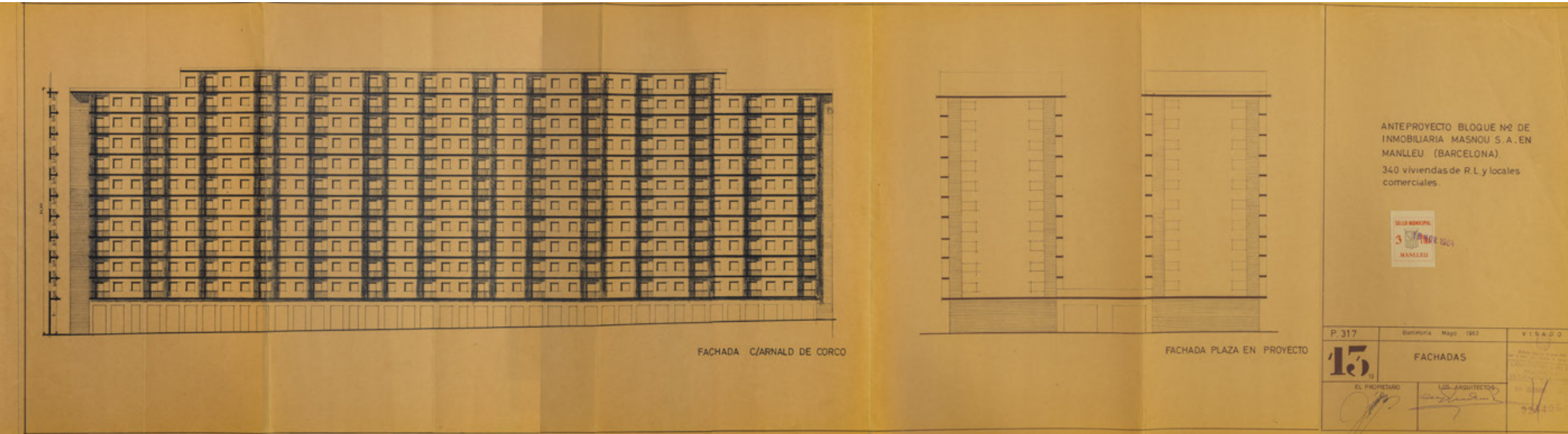
Bicicletes
Cedides per Joan Navarro

Monopati
Procedència: Museu del Ter

Fotografia aèria i panoràmiques des del campanar incloses al Pla General d'Ordenació de Manlleu de l'any 1961. Redactat per José Riera Reguer. Procedència: Arxiu Municipal de Manlleu

Plànols de l'avantprojecte presentat per la Immobiliària Masnou a l'Ajuntament de Manlleu l'any 1963.

Procedència: Arxiu Municipal de Manlleu

CALAIXOS DE LA MEMÒRIA

La peça central de l'exposició era una gran maqueta de 2,70 metres de façana, 3,25 metres de lateral i 2,40 metres d'alçada. Només entrant a l'exposició, el visitant topava amb la façana del carrer Mossèn Aulet (números 23, 25 i 27). Al costat oposat hi havia la façana que donava al Garcia Estrada (en aquest cas amb els números 26, 28 i 30). Per anar d'un carrer a l'altre es feia pel carrer Pintor Guàrdia, on durant molts anys hi havia hagut l'accés a la fàbrica Garcia, o en el cas de l'exposició, per l'altre lateral, façana que en realitat no donava a cap carrer ja que hi havia un edifici adjunt que a dia d'avui continua dempeus.

En aquesta façana, i les anteriors es parlava d'altres aspectes, com l'origen de la denominació dels "pisos de Can Garcia", el nom dels carrers i del barri, o el procés de real·lotjament. A l'interior dels pisos s'hi va representar la vida que s'hi respirava: una reconstrucció dels pisos a partir de la memòria de desenes i desenes de veïns exposada en un conjunt de 69 calaixos, que el visitant podia obrir per endinsar-se en la història dels pisos i de la seva vida quotidiana a través de receptes, documents, cançons, entitats, comerços i un llarg etcètera de memòries que han esdevingut patrimoni.

En aquest catàleg veureu que hem agrupat el contingut dels calaixos ordenats per carrers. A la part superior sempre hi ha la reproducció de la maqueta i el calaix on es trobava dipositat l'objecte o fragment de memòria. En la gran majoria de casos hem reproduït una fotografia de l'interior del calaix, tal com era, però en els casos que pensem que la fotografia no permetia una correcta lectura del document, hem optat per reproduir-lo.

En la franja inferior d'aquest apartat, hi trobareu el rosari de fotografies, ordenades cronològicament i que a l'exposició embolcaven els blocs. Ens parlen també de la vida a l'exterior dels pisos, al barri de l'Erm, i van des de la dècada de 1960 fins a l'enderroc del darrer bloc l'any 2021.

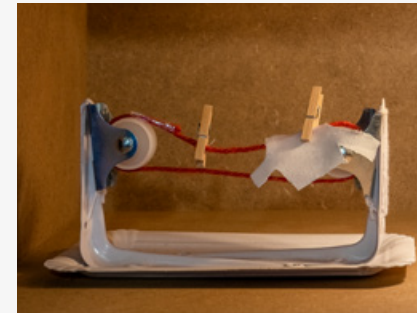
CARRER MOSSÈN AULET

El carrer Mossèn Aulet fa referència a Josep Aulet i Fiol. Nascut a l'Esquirol l'any 1881, de ben jove va mostrar vocació religiosa i ingressà al seminari de Vic dos anys abans del que era habitual. Paral·lelament a la carrera de capellà també va fer estudis musicals. L'any 1906, després de quedar en primer lloc a les oposicions d'organista, va ser nomenat beneficiat organista de la parròquia de Santa Maria. A partir d'aquest moment va compaginar les obligacions del sacerdot amb la

dedicació a la música i la composició. Va dirigir el cor de la capella de Santa Maria i l'escolania infantil del col·legi de La Salle. Acabada la Guerra Civil, va dirigir el cor de Filles de Maria, integrat a la Schola Cantorum de Manlleu. Fou compositor de 130 obres, la majoria de les quals religioses. També fou autor de caramelles, d'estil clàssic, setze de les quals encara es conserven. Va morir l'any 1956. Els blocs ocupaven els números 23, 25 i 27 d'aquest carrer.

ESTENDRE LA ROBA I RELACIONAR-SE

Maqueta a petita escala d'un estenedor
Peça creada i cedida per: Maria Ángeles Cordero i Isabel Díaz

Els pisos, malgrat tenir petites diferències arquitectòniques, eren molt similars, tant els del carrer Mossèn Aulet com els del Garcia Estrada. No arribaven als 60 m² i la distribució també era semblant. Només d'entrar al rebedor hi havia un petit lavabo i la porta del menjador, que tenia quatre portes més la del balcó. Aquestes portes donaven accés a la cuina, amb un petit safareig, i a 3 habitacions, una de les quals donava al pati interior on les veïnes recorden com se les van enginyar per fer uns **estenedors compartits** d'un bloc a l'altre amb un sistema de politges i cordes. Un espai interior que servia per ventilar, però també per relacionar-se.

Procedència de les fotografies: Fons particulars de Dolores Leiva; Associació de Veïns del Barri de l'Erm; Cristina Bach; Biblioteca Municipal de Manlleu – BBVA; Museu del Ter

1960

TORREDONJIMENO

CANÇÓ DE BRESSOL

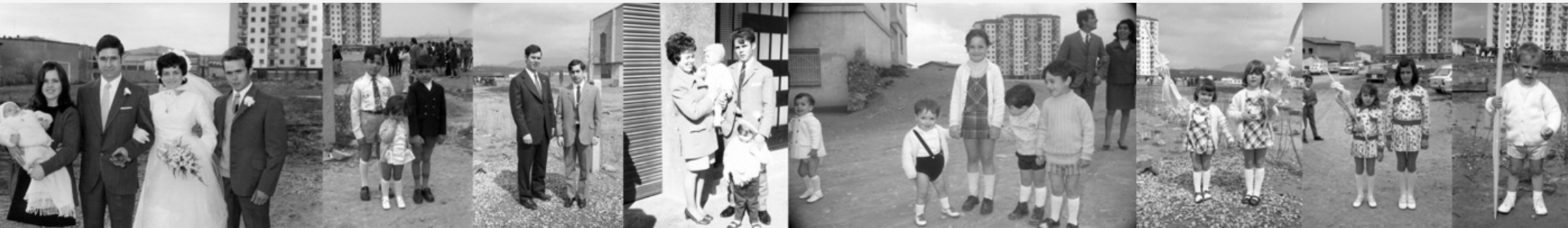
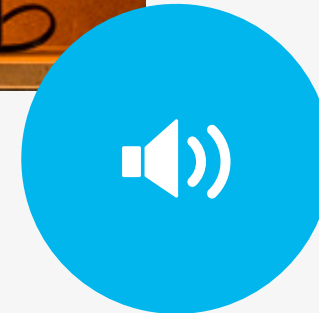

L'any 1930 **Torredonjimeno** (Jaén, Andalusia) tenia més de 17.000 habitants, mentre que Manlleu no arribava als 7.000. Quaranta anys després, el 1970, les dues poblacions tenien al voltant dels 14.000 habitants. Els tosirianos, gentilici dels veïns d'aquesta població, varen canviar el paisatge de camps d'oliveres pel Ter i les seves vores industrials.

Llaunes d'oli.
Procedència: Aceites Vallejo
(Torredonjimeno)

La Fàtima canta una cançó de bressol en amazic als seus dos néts, Yassin i Nisrin.

EL PISOS, SÓN NOTÍCIA

JUGAR A BALES

COLABORACION

Cordialidad y convivencia

De un tiempo a esta parte hemos observado como una buena porción de estos compatriotas que en un principio se creía que formaban un aluvión circunstancial, han cimentado su vida aquí colaborando estrechamente en nuestra economía, conviviendo con nosotros y compartiendo nuestras vicisitudes. En el mutuo conocimiento está basada la amistad y el nexa afectuoso. Una gran parte de estos hermanos procedentes de otras regiones españolas han echado raíces en nuestra tierra y van demostrando su cordialidad y su confraternización a través de sus cualidades y virtudes. Cada vez existe mayor contacto y fusión de intereses sin necesidad de exhibir carta de naturaleza. Muchas inquietudes locales son compartidas por ellos con el mismo empeño e interés que cualquiera de nosotros.

Diversos son los ejemplos para ratificar tal opinión. Veamos sino su incorporación a varias entidades locales religiosas, deportivas, culturales y recreativas. Cada vez hay más contacto y más unión entre los de aquí y los que, por azares de la vida, han llegado hasta nosotros para ganarse honradamente la vida con todos los derechos.

Sin menosprecio y con un reconocimiento mutuo de cualidades vamos llegando a una convivencia digna, justa y fraterna. Pero hemos de reconocer que aún queda algún sector receloso que se mantiene aislado, al margen de la confraternidad. Para conseguir su confianza y entrega pedimos la colaboración de quienes se nos han acercado ya, a fin de que sirvan de intermediarios para conseguir la cordialidad y unión total.

El desenvolvimiento económico de la localidad está de tal manera vinculado con este millar de compatriotas que conviven con nosotros, que si en un momento dado nos abandonaran causarían una sensible extorsión y lamentaríamos su ausencia. Por tanto, hemos de convenir en que forman parte integrante de la villa y que se van sintiendo ligados a nuestras cosas. Consideremos con aprecio su colaboración y reconozcamos sus cualidades que redundan en favor de la vida local que compartimos todos cuantos convivimos dentro del mismo término.

J. F.

"Comarca"

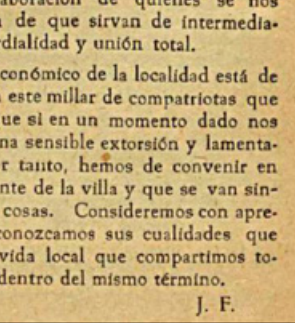
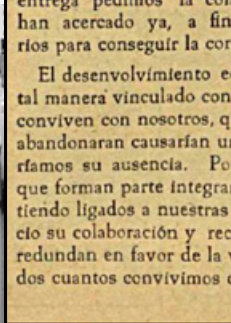
1 de gener de 1958

Bales de diferentes dimensiones.

Procedència: Isabel Días i Joan Navarro

Les **bales o caniques** és un joc popular que fins fa poc estava ben arrelat entre els nens de Can Garcia que hi jugaven pels camps del costat. Hi havia diferents modalitats, però una de les més famoses era la que es jugava amb un forat a terra. Les *caniques* es llençaven i havien d'entrar al forat. Si es fallava, es llençava novament des del punt on havia quedat la bala. El jugador que la hi feia entrar guanyava una *canica* de cada participant. Sovint també jugaven a tocar la del contrari, *hacer el peo*, i així tenir més avantatge.

1961

FUTBOL AL BARRI

Segons el Pla General d'Ordenació de Manlleu de l'any 1961, poc abans d'iniciar-se la construcció dels pisos, Manlleu tenia 1.486 edificis d'habitatges. D'aquests, la gran majoria eren de dues (558) i tres (493) plantes. El màxim a Manlleu era de quatre plantes. Poc després, els dos blocs de Can Garcia, amb 11 plantes cadascun, canviaren completament la línia de l'horitzó de Manlleu.

Procedència de la fotografia:
Arxiu Municipal de Manlleu

Carnet de l'Atlético Leiva.
Temporada 1975-76.
Procedència: Antonio Peña

El futbol no podia faltar al barri. A l'ombra dels pisos, on avui hi ha el parc de l'Erm, hi va haver durant més de 20 anys un camp de futbol. Sempre al mateix lloc amb algun canvi d'orientació. En aquest camp hi van jugar tres clubs. El primer fou el Sant Pau C.F., format amb l'impuls de l'església i amb equips de categories inferiors, des de benjamins fins a juvenils. Els primers anys vestien arlequinats (amb quadres blancs i blaus) i posteriorment, samarreta groga i pantalons blaus. A partir de la temporada 1971-72, també va utilitzar el camp l'Atlético Leiva C.F., patrocinat pel bar Leiva, que ocupava un dels locals comercials dels baixos dels pisos. Va disputar durant algunes temporades el Campionat Comarcal de Futbol aficionat d'Osona, Ripollès i Lluçanès. L'equip blanc i vermell en va ser el campió en dues ocasions. A finals de la dècada de 1970 es va constituir l'Atlético Erm, que va recollir l'herència dels dos equips anteriors. Vestia amb samarreta verda i vermella i va jugar fins a principis de la dècada de 1990.

NADOR

PARRÒQUIA DE SANT PAU

Agulles decoratives de roba.
Procedència: Nadia El Bardi

L'any 2021 Manlleu tenia 20.804 habitants, dels quals 3.081 eren de nacionalitat marroquina, majoritàriament de la regió del Rif, al nord del Marroc. La immensa majoria d'aquests nous habitants de Manlleu són de cultura i llengua amaziga. Aquesta és una realitat sobre la qual hi ha un gran desconeixement, encara avui, entre el conjunt dels manlleuencs. L'amazic és, amb tota seguretat, la tercera llengua materna de Manlleu per darrere del català i el castellà. De la ciutat portuària de **Nador**, molt propera a Melilla, i dels pobles del seu entorn és d'on procedeixen bona part dels amazics de Manlleu.

Autor de la fotografia: Rafael Rueda Porras
Procedència: Fons Rafel Rueda Porras / Museu del Ter

Els primers serveis religiosos del naixent barri es van ubicar en una nau del passeig de Sant Joan coincidint amb la celebració a Manlleu l'any 1964 de la Santa Missió. Posteriorment aquests incipients serveis es van traslladar a uns baixos de la plaça de Sant Antoni. L'any 1967 es van comprar els terrenys per a la construcció de la **parròquia de Sant Pau**, que es va inaugurar el juny de l'any 1969 amb mossèn Jordi Vila Febrer al capdavant. Des d'un primer moment Sant Pau va fer un paper de comodí en l'àmbit social i cultural: va impulsar un equip de futbol, cedia sales per a reunions dels veïns del barri i també es va convertir en espai de contacte entre veïns i veïnes dels blocs i del barri.

MOSAIC HIDRÀULIC

EL MERCAT MUNICIPAL

Rajola de mosaic hidràulic.
Procedència: Museu del Ter

L'any 1967 el Ministerio de la Vivienda va atorgar la "cédula de calificación definitiva de viviendas de renta limitada subvencionadas" a la Immobiliària Masnou, empresa promotora dels pisos de Can Garcia. Hi havia dos blocs bessons, amb 128 habitatges cadascun. Segons aquest informe, cadascun construït sobre un solar de 6.936 m², amb 3 tipus d'habitatges: 20 del tipus A, 61 del tipus B i 44 del tipus C. A més de 3 porteries, una per escala. La superfície útil de cadascun d'aquests habitatges era de 59m² els de tipus A, 53m² els de tipus B i 54 m² els de tipus C. Les porteries tenien també 53 m². Finalment s'esmenten 6 locals comercials a la planta baixa amb una superfície total de 610m². A la memòria del mateix expedient també s'explica que "las paredes interiores se enyesarán y pintarán a la cola, excepto en cocinas y aseos, en donde irán recubiertas de azulejo 15 x 15 hasta una altura de 1,50 m. Los acabados de techo se realizaran con cielo raso de yeso. Los pavimentos serán de **mosaico hidráulico** 25 x 25, color liso, excepto en rellanos de escalera y peldaños, que serán de granito artificial".

Procedència de la fotografia:
Ajuntament de Manlleu

El **Mercat Municipal**, al carrer Pintor Guàrdia, 6, va ser construït l'any 1984 i fou un dels darrers serveis a instal·lar-se al barri. A banda de les parades, als baixos del mercat també hi havia el local de la Peña Flamenca, l'Escola d'Adults i algunes altres entitats del barri. En el marc del Pla integral de millora impulsat per la Llei de barris, l'any 2011 es va inaugurar el nou mercat municipal. Actualment té 23 parades de producte fresc, un bar, un restaurant, una aula mercat i un espai destinat a les entitats del barri.

SANT PANCRÀS

TREBALLAR A LA PIARA I A LA FÀBRICA DE LLAUNES

Figura de Sant Pancràs.
Procedència: Solfina Vaca

Sant Pancràs (San Pancraccio) era molt venerat entre el veïnat. Hi ha la creença que la seva imatge està relacionada amb la fortuna, i també resulta conegut com el sant que ajuda a aconseguir feina als més joves. Amb aquestes virtuts no és estrany que la seva figura fos present a molts pisos de Can Garcia i en d'altres locals, com bars, tot i que en algun cas, com que això dels diners no havia acabat de funcionar el tenien de cap per avall. Tothom sabia que per atraure la sort no n'hi havia prou amb la imatge, i es necessitaven altres requisits: la imatge de San Pancraccio ha de tenir un dit elevat que assenyali l'interior del local o de la llar. A més, ha de tenir diners a prop i un ram de julivert. Alguns veïns també diuen haver-hi vist un tros de pa. Als pisos, la devoció era tan estesa que fins i tot la font del carrer Garcia Estrada hi està dedicada.

Llauna de "foie gras" de La Piara
Procedència: Joan Navarro

Manlleu havia encetat el segle XX amb la confiança que li atorgaven les seves sòlides estructures industrials. Si bé la indústria tèxtil seguia essent capdavantera, emergien nous sectors que van tenir un paper indiscutible en l'economia contemporània. D'una banda, el metal·lúrgic, amb empreses com Can Serra. De l'altra, el sector alimentari: begudes, pasta, conserves, llet condensada, aiguardent... Llet Núria, Can Crespi, la Casa Garcia o La Piara en són uns bons exemples. Prop dels pisos, en el mateix carrer Pintor Guàrdia, on també varen treballar molts veïns, hi havia la fàbrica Aeroman, de l'any 1959, que es dedicava a la fabricació de llaunes, en part per a aquesta indústria puixant.

SALTAR A CORDA

EL JOC DEL MOCADOR

Corda
Procedència: Escola Puig-Agut

Dues persones es posaven a cada un dels extrems de la **corda** a una distància determinada mentre donaven voltes cap a la mateixa direcció. Una altra persona l'anava saltant. També es podia formar una fila i quan algú fallava, n'entrava una altra. Hi havia moltes cançons que acompanyaven els salts de corda i que es van recollir a la I Fira del Joc, celebrada l'any 2006.

A Castella canten: Soy la reina de los mares; De los mares vengo a ser. Tiro el pañuelito al suelo; Y l ovuelvo a recoger; Pañuelito, pañuelito !Quin te pudeira tener..."

A Catalunya: Si la barqueta es tomba, nena maca no tinguis por, alçarem la corda enlaire i cantarem una cançó, quants anys tens? 1, 2, 3, 4, 5, 6...

Al Marroc diuen els números en àrab: wahed, iznain, zalaza, arbah, jamsa, sitta, sevaa, zemenia, tissa, axra...o també: Amuleia amuna; Talaax sajaha; Untia bakasera; Ana, anti, sabajnsi; Hlla mxi nkara; Najs jabi alkabar

Mocador
Procedència: Joan Navarro

Es feien dos grups, per exemple de 10 persones. Cada jugador tenia un número de l'1 al 10, o si eren menys 2 o 3 números per participant. Una persona aguantava el **mocador** ben bé al centre de la pista i els grups es distribuïen a cada un dels extrems. La persona que sostenia el mocador cridava un número i els dos participants de cada grup que el tenien corrien a agafar el mocador i havien de tornar al seu camp. Si no l'agafaven havien d'empaitar el seu contrari. El perdedor es posava al costat del mocador i esperava que un company el salvés tocant-li el palmell de la mà en el moment d'agafar el mocador.

TREBALLAR AL CORDÓ

1963

Mostres de cable elèctric
Procedència: Museu del Ter

L'any 2018 la multinacional Prysmian va comprar General Cable, que incloïa a Manlleu la històrica Conductors Elèctrics Roqué S.A., coneguda com el Cordó. A finals de l'any 2020, dos anys després de l'adquisició, Prysmian tancava la planta manlleuena. Una empresa fundada l'any 1921 per Josep Roqué i Parladé i que amb els anys es va convertir en una de les capdavanteres del sector de la fabricació de cable elèctric. Fins al seu recent tancament, aquesta ha estat una de les grans empreses de Manlleu i de les que més ocupació ha creat. En el moment de la construcció dels pisos hi treballaven 460 persones, 335 homes i 125 dones. Molts dels habitants de Can Garcia hi van treballar.

El 29 de juliol de 1963 la Immobiliària Masnou va presentar una instància a l'Ajuntament per construir 302 habitatges de renda limitada subvencionada i locals comercials, tot i que al projecte tècnic constaven 340 habitatges. Els costos de l'operació es xifraven en 51 milions de pessetes. Finalment, es van construir 256 habitatges en un total de sis blocs. Quatre d'onze pisos d'altura, i dos de deu. Un any després s'hi van instal·lar els primers veïns. Expliquen que encara no estaven del tot acabats, però que la necessitat d'habitatge empenyia la gent. Un d'aquests primers veïns va ser *Pepe Baena*, conegut com el *Numeroso*.

TREBALLAR A LA CONSTRUCCIÓ

LES CUINES DE L'ERM

Paleta
Procedència: Julio Cordero

Si moltes de les veïnes dels pisos de Can Garcia, en algun moment o altre de la seva vida havien treballat a la filatura, molts dels homes ho havien fet a la **construcció**. En la memòria del Pla General d'Ordenació de Manlleu de l'any 1961, sabem que a Manlleu hi havia 18 empreses constructores que ocupaven 190 treballadors, en aquest cas, tots homes. Al ser un dels sectors al qual més gent es dedicava, no és estrany que la plaça situada al barri, i propera als pisos de Can Garcia i d'en Mateu, es bategés amb el nom de Sant Antoni de Pàdua, patró dels paletes.

Llibre
"Cuines des de l'Erm de Manlleu. Receptes"
Procedència: Ajuntament de Manlleu

A finals de 2005, coincidint amb la Festa Major del barri de l'Erm, es va celebrar el 1r Tast Gastronòmic. D'aquesta iniciativa en va sortir el llibre **Cuines des de l'Erm de Manlleu. Receptes**, un receptari que tal com explicava en la introducció el periodista i expert gastronòmic Llorenç Torrado, "el receptari del barri de l'Erm és important pels plats que recull. També ho és per la diversitat de gustos que s'hi troben i també per l'origen de la majoria de receptes" i de les diferents característiques en destaca: "és molt interessant veure com cada una de les cultures culinàries fa plats molt diferents amb els mateixos productes. A la manera dels pintors que pinten quadres diferents amb els mateixos colors. És un exemple d'algunes de les mil combinacions dels productes mediterranis". El llibre va ser editat per l'Institut de Desenvolupament de l'Erm. Moltes de les receptes publicades es varen cuinar a les cuines dels pisos de Can Garcia.

ALCAUDETE

1970

L'any 1950 **Alcaudete** (Jaén, Andalusia), tenia 18.748 habitants, el màxim assolit durant el segle XX. Durant els següents anys va patir un gran procés d'emigració de la seva gent i l'any 1981 havia perdut la meitat d'aquella població inicial. Molta d'aquella gent va arribar a Manlleu i es van instal·lar a Can Garcia. Actualment Alcaudete té 10.434 habitants, i és el poble andalús on tenen els seus orígens més manlleuencs.

Llaunes de conserva amb faves i espàrrecs verds

Procedència: Productos Mata (Alcaudete)

La majoria dels veïns dels pisos de Can Garcia provenien d'Andalusia (més del 60%), i molt especialment de la província de Jaén, seguida de Còrdova. Extremadura (14%) i les Castelles (8%) eren les altres procedències més habituals.

1970

TREBALLAR A LA FILATURA

TRUITA DE PATATES

Carmanyola i ganxos de filatura
 Procedència: Ana Balmiza i Tere Márquez

Des de principis del segle XIX, gràcies a la força del Ter, Manlleu es converteix en un nucli industrial. Entre els diferents sectors, el tèxtil n'és un dels destacats. En el moment de la construcció dels blocs, a Manlleu es comptabilitzaven fins a 27 **fàbriques tèxtils**. Ocupava 1.683 persones, la gran majoria dones (1.185). Moltes veïnes dels pisos hi treballaven. Durant molts anys els autobusos, sempre de l'empresa manlleuena Pous, hi feien parada. Puntualment, uns vint minuts abans de començar cada torn. A la dècada de 1970, això era a les 5.40, a les 13.40 i a les 21.40. Les treballadores, sovint joves, una vegada arribades al Dolcet, can Llanes i Puigneró, eren reemplaçades per les que ja finalitzaven el torn, que el mateix autobús retornaria cap a les diferents parades, una de les més freqüentada, la de Can Garcia.

Recepta
 Procedència: Cuines des de l'Erm de Manlleu.
 Any 2006. Ajuntament de Manlleu

A Catalunya l'any 1975 34 de cada 100 dones en edat laboral treballaven fora de casa. A Manlleu aquesta proporció pujava al 46'5%. Els plats ràpids i de poca preparació eren un descans per a les dones, que sovint havien d'atendre la doble jornada a la fàbrica i a casa. Aquest és un clàssic de la cuina catalana.

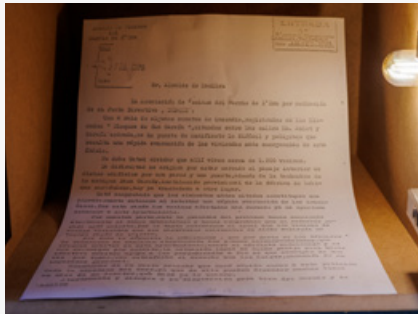

1979

1970

Instància de l'Associació de Veïns del Barri de l'Erm.

Procedència del document: Arxiu Municipal de Manlleu

Una instància de l'Associació de Veïns del Barri de l'Erm presentada a l'Ajuntament el 10 de febrer de 1979 exposa "que a raíz de algunos conatos de incendio, registrados en los llamados "Bloques de Can García", situados entre las calles Mn. Aulet y García Estrada, se ha puesto de manifiesto lo difícil y peligroso que resulta una rápida evacuación de las viviendas ante emergencias de esta índole. No debe Usted olvidar que allí viven cerca de 1.200 vecinos. La dificultad se origina por estar cerrado el pasaje interior de dichos edificios por una pared y una puerta, además de la techumbre de la antigua Casa García, instalación provisional de la fábrica de bebidas carbónicas, hoy ya trasladada a otro lugar". De fet, un informe molt primerenc ja alertava de les dificultats d'evacuació dels pisos en cas de certs perills, especialment d'incendis. Els veïns, poc després d'aquesta instància van optar per enderrocar unilateralment els obstacles que impediien l'accés al passatge interior.

L'any 1970 Manlleu tenia 13.169 habitants. D'aquests, 1.004 vivien als pisos de Can Garcia, que en aquell moment ja tenia els 256 pisos habitats. Entre els blocs de Can Garcia i Can Mateu hi vivien gairebé 2.000 persones. És a dir, el 15% de la població de Manlleu i molt més de la població que tenien molts pobles de la comarca d'Osona.

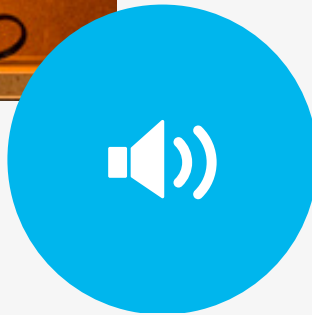
“BAMBERA”

1996

Jacinta Tristancho, cantaora de la Peña Flamenca de Manlleu, canta una “bambera”.

Segons el padró de l'any 1996, als pisos de Can Garcia hi vivien 215 famílies o, el que és el mateix, 652 persones. Entre aquests habitants, 472 (més del 70%) havien nascut a l'Estat espanyol. Al bloc del carrer Mossèn Aulet hi vivien 321 persones i 48 (el 15%) havien nascut al Marroc. En canvi, al bloc del carrer Garcia Estrada, on vivien 331 persones, 119 (+ del 35%) havien nascut al Marroc.

MANOLI CAMACHO

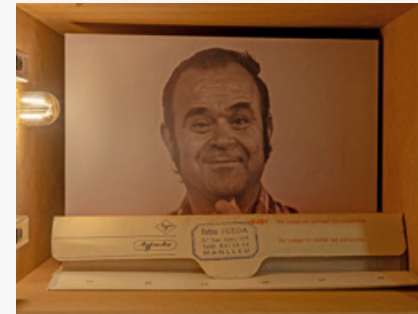
RAFAEL RUEDA

Funda de càmera de fotografiar de Rafael Rueda

Procedència: Família Rueda Camacho

Un gran cartell en ple Dalt Vila, on es llegia Fotos Rueda, penjava damunt de la porta de la botiga que en Rafael Rueda va obrir a Manlleu i va mantenir fins a la jubilació, l'any 1989. Fins llavors, i sempre combinant aquest ofici amb la feina al Cordó, va tirar milers i milers de fotografies, els negatius de les quals formen part del fons fotogràfic del Museu del Ter des de l'any 2010. Malgrat que al dors de totes les fotografies sempre hi podem llegir Fotos Rueda, moltes van ser fetes per la **Manoli Camacho**, durant anys esposa d'en Rafael. De fet, encara avui són molts els clients que recorden la Manoli, no només darrere la càmera, sinó també atenent a la botiga, a l'estudi i en definitiva sent també part activa i protagonista d'aquest llegat fotogràfic.

Negatiu del fons Rueda

Autora de la fotografia: Manoli Camacho.
Fons Rafael Rueda Porrás / Museu del Ter

Procedència: Museu del Ter

Probablement ell no ho sabia, però amb la seva càmera, quan no estava treballant al torn de Conductors Elèctrics Roqué -el Cordó-, **Rafael Rueda i Porrás** (Alcaudete, 1929) es va convertir en testimoni i cronista d'un temps. Es va iniciar en la fotografia per curiositat i afició. I va descobrir que els seus veïns, la major part com ell, recentment arribats d'Alcaudete i d'altres llocs d'Espanya per treballar a Manlleu, necessitaven que algú retratés els seus moments especials. No tothom es podia permetre una càmera, i en Rafael hi va veure, com a bon emprenedor, una possibilitat de negoci. Així, es va iniciar com a fotògraf, primer de manera informal i més tard establint-se professionalment i muntant el seu propi estudi i botiga. L'any 2010 va donar el seu fons, d'unes 100.000 fotografies, al Museu del Ter, una part de les quals es poden veure en aquesta exposició.

▲ Procedència: Carles Molist

▲ Procedència: Cristina Bach

▲ Procedència: Associació de Veïns del Barri de l'Erm

▲ Procedència: Dolores Leiva

▲ Procedència: Juana Lara

CARRER DEL PINTOR GUÀRDIA

El **carrer Pintor Guàrdia** és un dels eixos vertebradors del barri de l'Erm. La plaça del Mercat, la plaça de Sant Antoni de Pàdua, l'escola del Puig-Agut i el parc de l'Erm hi tenen façana. Els pisos no hi tenien entrada, però hi havia l'accés de la fàbrica de gasoses. El nom fa referència al pintor Jaume Guàrdia i Esturí, nascut a Manlleu el 1875. Autodidacte i, segons llegim a l'enciclopèdia, de temperament inquiet i observador,

en el seu temps fou considerat per la crítica com a influït per l'escola de Pont-Aven i Cézanne. La seva obra, en la qual domina la temàtica del paisatge, s'inclou de ple en el noucentisme pictòric. S'integrà a Les Arts i els Artistes l'any 1918, impulsat per Celso Lagar, i concorregué a algunes exposicions organitzades pels Amics de les Arts i pel Saló dels Evolucionistes. El carrer es va batejar amb el seu nom l'any 1965.

LA DENOMINACIÓ DELS PISOS

L'apel·latiu **pisos de Can Garcia** prové del nom de la fàbrica de gasoses instal·lada a l'espai entre els dos blocs des de la seva construcció i durant gairebé vint anys. L'any 1875 la Casa Garcia va començar la producció de begudes carbòniques en una petita fàbrica a la cantonada entre el carrer del Pont i el carrer Sant Domènec, on, com a mínim des de l'any 1909 fins als anys 80, també hi va haver el cinema Garcia. L'empresa va comptar amb marques tan conegudes com la gasosa Chap, originàriament anomenada Chaparrita.

Caixes i ampolles Garcia.
Procedència: Xevi Gaja

1961

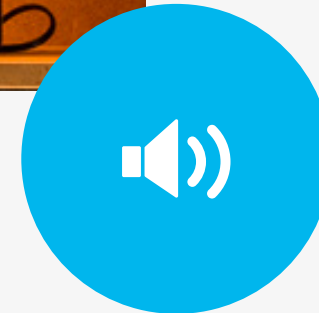
VIURE AL MATEIX PIS

En el Pla General d'Ordenació de Manlleu de l'any 1961, i basant-se en un cens de població de 1950, el 54% de la població són caracteritzats com a "indígenes". De la resta de la província hi ha un 30% i un 6,5% que són del "resto regió". Segons aquest cens, el 9% són del "resto de España", i només un 0,5% són "extranjeros". Vaja, que la demografia, una dècada abans de la construcció dels pisos, era ben diferent.

La Loli González i en Driss van viure al mateix pis amb 30 anys de diferència. El temps passa però les vides en general, i més si has compartit parets, s'assemblen més del què imaginem.

1980

“DESLLEGENDES DE MANLLEU”, DE MONTSERRAT LLORENS

2015

Libre
"Desllegendes de Manlleu"
de Montserrat Llorens

Procedència de la publicació:
Montserrat Llorens

Montserrat Llorens va néixer a El Brull l'any 1956. Des de l'any 1978 viu a Manlleu, i ha treballat durant 38 anys a l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol. Ha guanyat algun premi de poesia (el Miquel Martí i Pol de Roda de Ter, el Jacint Verdaguer de Calldetenes, el Josep Munteis d'Olot, entre altres), i ha publicat llibres de poesia i algun de narrativa curta. Des de fa alguns anys, escriu a poc a poc i té alguns reculls guardats al calaix, perquè pensa que tot té el seu temps i que no cal tenir pressa. L'any 2011 i amb motiu dels 50 anys de la Biblioteca Bisbe Morgades de Manlleu es va celebrar l'acte Manlletres que unia Manlleu a les lletres, a la literatura. **Desllegendes de Manlleu** és un recull de contes de la Montserrat Llorens que ens transporten a imaginar com podia haver estat la creació d'alguns dels racons més especials de la ciutat, un dels quals dedicat als **pisos de can Garcia**.

El juny de l'any **2015** es va iniciar l'enderroc del bloc nord, del carrer Garcia Estrada. Les obres van durar poc més de mig any i a les acaballes d'aquell mateix any havien desaparegut físicament els 128 pisos de les tres escales del bloc situat en aquest carrer.

▲ Procedència: Associació de Veïns del Barri de l'Erm

► Fotografies: Carles Molist

▲ Procedència: Cristina Bach

ANAR A BUSCAR LA LLET

2021

Abans dels brics, els productes com la llet es compraven a granel. Sovint els més joves de la família eren els encarregats d'anar a buscar la llet. Molts veïns recorden que amb **lletera** d'un litre anaven a la botiga de la *Mariangeles* i més tard a la de la Rosa, als baixos dels pisos i que venien de tot. I, és clar, també llet. Una opció més llunyana, però també concorreguda, era anar fins a les masies més properes, com la del Verdaguer, que degut a la forta demanda i per no deixar la feina, deixaven un dipòsit gran ple de llet i els clients se la podien subministrar ells mateixos. Sense microones aquest petit **pot** permetia escalfar un got de llet.

Cassó i lletera

Procedència: Ana Balmiza i Joan Navarro

A principis de 2021 començava el procés d'enderroc del segon bloc de Can Garcia. Després d'uns mesos d'obres, durant la primavera es va començar a retirar la coberta de l'edifici i cada quinze dies s'enderrocava una planta de les onze que configuraven el bloc. L'agost de 2021 el segon bloc, situat al carrer Mossèn Aulet, havia desaparegut completament.

ELS PISOS SÓN NOTÍCIA

ELS OCELLS

Divendres, 10 de setembre de 1999

El president de CDC del Ripollès es va quedar diners d'un casal d'avis
 Valenti Clarena (Pàgina 7)
 La Generalitat obre un expedient a Valenti Clarena per investigar la seva actuació com a director del centre

Mor enverinada una gossa de Seva valorada en 20 milions de pessetes

La Seva, una gossa esvès-trada per convertir-se en les mans i els braços d'una persona discapacitada, va morir enverinada mentre passejava amb la seva embotadora, de Seva, per un cantó de Colbassons. El veí el va posar alguna caxidre. (Pàgina 6)

La jutge arxiva la querrela de l'excaporal de Manlleu

El jutge de Vic ha arxivat la querrela que Enric Martí, excaporal de la Policia Local de Manlleu, va presentar contra sis policies, una administrativa de l'Ajuntament i set periodistes. Els acusava d'insultar i calumniar. La jutge creu que no hi va haver cap dels dos delictes. (Pàgina 8)

Una imatge general dels pisos d'en Garcia, al barri de l'Erm de Manlleu.

El futur dels pisos d'en Garcia
 Els blocs de Can Garcia, al barri de l'Erm de Manlleu, són el símbol del desdramatitzat i sovietic dels anys seixanta. Ara, equip de govern i oposició afronten el debat de quin ha de ser el futur d'aquests més de 250 habitatges, la majoria habitats per immigrants, que han quedat aïllats de Manlleu. (Pàgines 3, 4 i 5)

Bet Font, de Torelló, número tres de la llista d'IC-V

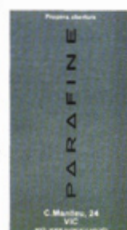

La regidora de Sostenibilitat de Torelló, Bet Font, és la persona d'Osona i el Ripollès més ben votada de cara a les eleccions autonòmiques. Anirà de número 3 de la llista d'IC-V, davant Rafael Ribó i Josep Lluís López Bofill. (Pàgina 11)

Comença la temporada de futbol a Osona i el Ripollès

Motor Cadi, S.A.
 Perot Rocaguinarda, 1
 Tel. 93 083 30 40
 Vic

"El 9 Nou"
 10 de setembre de 1999

Gàbia d'ocells
 Procedència: Joan Navarro

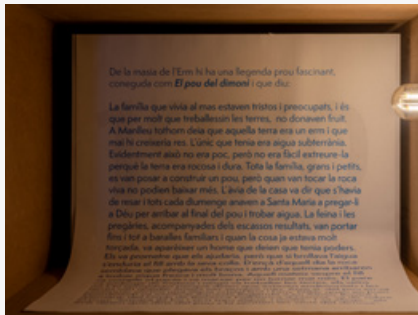
Els pisos es van construir per a les persones, però al cap de poc d'arribar els primers veïns ja van arribar-hi els ocells que durant moltes dècades també van formar part de la vida i dels sons dels pisos. Eren molts els veïns que tenien canaris o cadeneres al balcó o a l'interior dels pisos. Fins i tot, durant les primeres dècades alguns veïns van habilitar a les golfes unes gàbies molt més grans que servien de criadors. Ja de petits, acompanyats dels pares, o de més grans amb els amics, era habitual entre els aficionats llevar-se ben d'hora i anar a caçar ocells amb *lirra* o *red*, activitat que actualment ja no es pot fer. Més d'un veí recorda haver-se despertat amb el cant d'un bon canari.

► Procedència: Associació de Veïns del Barri de l'Erm

LA LLEGENDA DE L'ERM: EL POU DEL DIMONI

De la masia de l'Erm hi ha una llegenda prou fascinant, coneguda com El pou del dimoni i que diu:

La família que vivia al mas estaven tristos i preocupats, i és que per molt que treballessin les terres, no donaven fruit. A Manlleu tothom deia que aquella terra era un erm i que mai hi creixeria res. L'únic que tenia era aigua subterrània. Evidentment això no era poc, però no era fàcil extreure-la perquè la terra era rocosa i dura. Tota la família, grans i petits, es van posar a construir un pou, però quan van tocar la roca viva no podien baixar més. L'àvia de la casa va dir que s'havia de resar i tots cada diumenge anaven a Santa Maria a pregar-li a Déu per arribar al final del pou i trobar aigua. La feina i les pregàries, acompanyades

dels escassos resultats, van portar fins i tot a baralles familiars i quan la cosa ja estava molt torçada, va aparèixer un home que deien que tenia poders. Els va prometre que els ajudaria, però que si brollava l'aigua s'enduria el fill amb la seva colla. D'ençà d'aquell dia la roca semblava que plegava els braços i amb una setmana arribaren a trobar aigua fresca i molt bona. Aquell mateix vespre el fill va complir el pacte i va marxar per no tornar mai més. El pare va embogir de tristesa i ningú va treballar les terres, els veïns no s'hi apropaven perquè deien que estaven endimoniats i les terres van quedar ermes per sempre més. Això sí, del pou en va continuar sortint una aigua cristal·lina i l'any 1986, quan en Joan Domènech va explicar aquesta llegenda a en Xavier Roviró i Alemany del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona, va dir sobre el pou: "encara és bo i se'n treu aigua, i molta". I va afegir: "els avis deien que dins del pou s'hi sentien les veus del dimoni".

Recollida pel cronista manlleuenc Domènec Torrent i Garriga l'any 1902. En Joan Domènech la va explicar al Grup de Recerca Folklòrica d'Osona. Aquesta versió que expliquem ha estat extreta del Llegendàrium ([@llegendarium](http://www.llegendesdecatalunya.cat))

CARRER GARCIA ESTRADA

El carrer Garcia Estrada fa referència a Joan Garcia Estrada, alcalde de Manlleu a finals del segle XIX, concretament dels anys 1891 a 1893, moment en què, entre d'altres qüestions, es va decidir la construcció de la plaça Fra Bernadí, que es va inaugurar l'any 1893. Els blocs, tot i que va canviar la numeració, en els darrers anys ocupaven els números 26, 28 i 30 d'aquest carrer.

2004

“LOS 2 BLOQUES”

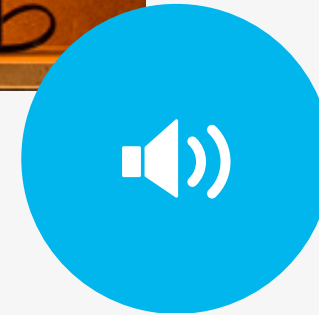

L'any **2004** la Generalitat va aprovar la coneguda Llei de barris per millorar barris, àrees urbanes i vies que necessitaven una atenció especial. Manlleu va ser un dels primers 13 municipis a participar-hi amb el Pla de Millora del Barri de l'Erm, amb l'objectiu de dignificar les condicions de la zona i evitar-ne la degradació.

Reproducció del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. DOGC 4151 - 10.6.2004.

Los 2 Bloques. “Bandoleros”. Soufyou i Darka han viscut als pisos. El nom del seu grup de música hi fa referència.

COMERÇOS

PISOS D'INSPIRACIÓ

Moneder, bolígraf i obridor del Bar Leiva
Procedència: Isabel Díaz i Bernabé Avilés

Amb els anys l'entorn dels pisos es va dotar de serveis públics i comerços per als seus habitants. Si viatgem a 1980 els veïns ens recorden alguns noms d'aquells **comerços** que feien barri i estaven ubicats als baixos dels mateixos pisos. Al carrer Garcia Estrada: la carnisseria de l'Angelina, el Preco (botiga de la Rosa i el Pedro), el Bar Moral (abans bar Juan). Al carrer Mossèn Aulet: Ca la Mariangeles, el Quiosco de Gregorio, de qui els veïns recorden que era cec, tocava l'acordió i tenia un mono i un lloro, la peixateria de la Conxita, la Maria de la roba, el Bar Leiva i la barberia d'en Santi.

Obra creada i cedida per
Laura Soler

Des de la seva construcció, l'impacte dels pisos ha estat molt gran. La seva presència va suposar una gran petjada, també, com no podia ser d'altra manera, en la vessant artística. Els pisos han estat **font d'inspiració** per a artistes de diferents disciplines. Dels pisos s'ha escrit, s'han fotografiat, s'han pintat... És el cas d'aquesta aquarel·la de la **Laura Soler**.

1990

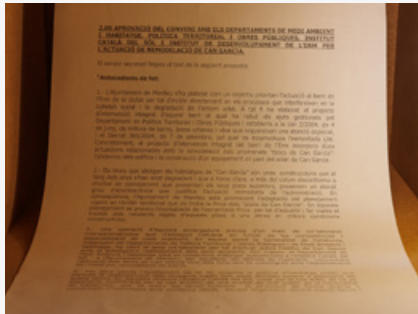

2006

L'ESCOLA
PUIG-AGUT

Acta del ple municipal del 19 de juliol de 2006.
Procedència del document:
Arxiu Municipal de Manlleu

En el ple municipal del 19 de juliol de 2006 es va acordar definitivament l'enderroc de Can Garcia. Es va fer mitjançant l'aprovació d'un conveni entre els departaments de Medi Ambient i Habitatge, Política Territorial i Obres Públiques, l'Institut Català del Sòl i l'Institut de Desenvolupament de l'Erm per a l'actuació de remodelació de Can Garcia. El primer punt de l'acord finalitza esmentant que «el projecte d'intervenció integral del barri de l'Erm incorpora dues actuacions relacionades amb la remodelació dels anomenats "blocs de Can Garcia": l'enderroc dels edificis i la construcció d'un equipament en part del solar de Can Garcia».

Estoig i medalla de la First Lego League Challenge
Objectes cedits per: Escola Puig-Agut

L'Escola Puig-Agut s'inaugura l'any 1972, amb el nom de Colegio Nacional Francisco Franco. L'any 1980 l'escola pren el nom de Puig-Agut, el punt més alt de Manlleu (696 m), on l'any 1886 es va construir el santuari de Puig-Agut. Durant anys els nens i nenes de Can Garcia i del barri varen estar faltats d'espais adequats d'esbarjo. El Puig-Agut va ser un bon refugi aprofitant els entrenaments dels equips de bàsquet, que en certa manera es va convertir en el precedent dels actuals patis oberts. Aquesta escola, on durant dècades han anat la majoria de veïns dels pisos, el curs 2021-2022 ha tingut 350 alumnes.

ELS PISOS SÓN NOTÍCIA

BUTLLETÍ DEL BARRI DE L'ERM

FALTA DE MANO DE OBRA

Es evidente el incremento de puestos de trabajo que de un tiempo a esta parte viene registrándose en nuestra localidad; auge que se sincroniza con el desenvolvimiento industrial y el pleno empleo. Es más; según se desprende de los datos recogidos por la Oficina Sindical de Colocación, Manlleu precisaría de mano de obra ya que buena parte del actual rendimiento queda frenado por falta de personal en diversas Empresas, lo que constituye un problema que sólo podría solucionarse con un aumento demográfico y, éste, con la atracción de trabajadores procedentes de otros lugares. Por otra parte según los mismos datos, la demanda surge también en otras localidades vecinas. La inmigración actual tiende a ubicarse en poblaciones más cercanas a Barcelona y actualmente ha disminuido notablemente la atracción que tenía Manlleu hace unos años. Los talleres metalúrgicos de construcción, instalación y reparación han proliferado ostensiblemente durante estos tres o cuatro años últimos, de manera que de unos 40 registrados en 1968, han pasado a 73 Empresas con personal en su plantilla. Ello ha motivado cierto movimiento de transvase, derivándose inconvenientes que sólo pueden ser compensados con nuevo personal especializado y que es difícil conseguir. Por otra parte, la renovación y ampliación de las Empresas textiles, a pesar de que se han amortizado algunos puestos a causa de la reconstrucción, han abierto nuevos cauces para la colocación de personal femenino, apotándose en cierta manera la posibilidad de incrementar las plantillas por falta de mano de obra. Dentro de este sector textil harían falta cerca de un centenar de mujeres para conseguir un pleno rendimiento y obtener un normal desenvolvimiento productivo.

"Manlleu"
28 d'octubre de 1972

Butlletí del Barri de l'Erm. Any 1980.
Procedència de la publicació:
Associació de Veïns del Barri de l'Erm

Des de l'any 1980 i amb diferents formats i freqüències ha anat sortint el **Butlletí del Barri de l'Erm**: hi apareixien persones que vivien o havien viscut als pisos de Can Garcia, informació sobre els carrers que envoltaven els blocs, etc. En algunes èpoques es repartia a totes les bústies. Can Garcia tenia més habitants que molts carrers i places de Manlleu, això feia que tingués força presència en aquest butlletí.

GASPATXO

ESCOLA D'ADULTS

Un plat que es podia deixar preparat al frigorífic abans de marxar cap a la fàbrica. Un típic plat procedent d'Andalusia avui comú a tots els restaurants i incorporat definitivament a la cuina catalana.

Recepta

Procedència: Cuines des de l'Erm de Manlleu. Any 2006. Ajuntament de Manlleu

Procedència de la fotografia: Centre de Formació d'Adults Martí i Pol

La tardor de l'any 1978 va obrir les portes l'**Escola d'Adults** Comarcal d'Osona, pionera a la comarca. Durant la seva història ha canviat diverses vegades d'emplaçament, però sempre vinculada al barri de l'Erm. Inicialment es va instal·lar als baixos de l'Escola Puig-Agut. Posteriorment es va situar en un local del carrer Martí Pujol i l'any 1986 en un local del primer pis del Mercat Municipal. Va treballar colze a colze amb diferents entitats del barri i va impulsar diferents associacions: Grup de Dones de Manlleu, Penya Flamenca i Jameiat Essalam. L'Escola es va convertir en un centre de referència pel seu entorn més immediat i va ser clau per treballar per a la cohesió social i la convivència. Des de l'any 2010, degut a l'enderroc del Mercat, l'escola es va traslladar a la plaça Llevant, on actualment ofereix ensenyaments d'etapa instrumental, català inicial i graduat en Educació Secundària.

LA PORTERIA

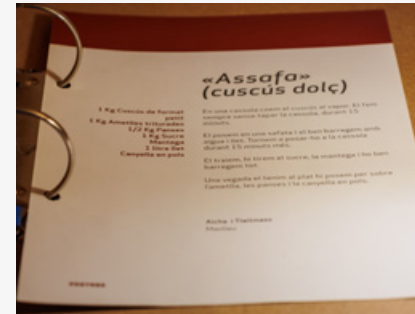

ASSAFA

Procedència de la fotografia:
Charo Moral

Cadascun dels blocs de Can Garcia tenia 3 escales, i cada escala una porteria. A la **porteria**, un habitatge de poc més de 50m², hi vivia una família. Generalment la dona feia de portera. A més d'un sou tenia l'habitatge gratuït. Les seves funcions, a banda de vigilar i tenir cura que tot funcionés correctament, eren netejar l'escala, ocupar-se de les deixalles, acompanyar els menors de 14 anys a l'ascensor i procurar que la calefacció, que era comunitària, funcionés correctament. Ah! I els dies que hi havia casament, engalanar l'escala "como Dios manda".

Recepta

Procedència: Cuines des de l'Erm de Manlleu.
Any 2006. Ajuntament de Manlleu

Amb la consolidació de la comunitat amazic de Manlleu, altres plats i ingredients van entrar a les cuines de Can Garcia. El cuscús, en totes les seves variants, s'ha convertit en un ingredient habitual. En aquest cas, per cuinar-ne una versió ben dolça.

2000

NÉIXER ALS PISOS

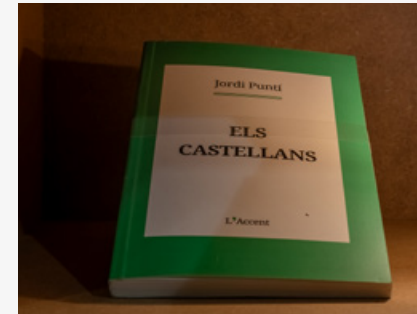
“ELS CASTELLANS” DE JORDI PUNTÍ

Certificat de naixement

Procedència del document: Cristina Bach

El 19 d'abril de 1969, a tres quarts de nou del vespre, al 5è pis, 4a porta del número 20 del carrer Garcia Estrada se sentien crits i de cop i volta, plors. Acabava de néixer la Cristina Bach Carrió. Filla de la Josefa i en Joan. La Cristina és una de les moltes criatures que no només han viscut durant anys als pisos, sinó que hi han nascut. Com la Cristina, també han iniciat el **viatge de la vida als pisos**: Fina i Nuri Calvo; Maria Ànells Cordero; Pilar Toneu; Imma naranjo; Maribel Cuéllar; Toni Cuéllar; Jordi Caniego; Miguel Pérez; Mª Àngeles Laínez; Núria Laínez; Anni Herreras; Silvia Castro; Sandra Castro; Andrés García; Mari Hernández i tants d'altres.

Llibre "Els Castellans" de Jordi Puntí

Procedència de la publicació: Museu del Ter

Jordi Puntí va néixer a Manlleu l'any 1967 i era veí del barri de l'Erm. És un reconegut escriptor català amb obres com els llibres de contes *Pell d'armadillo*, *Animals tristos* o *Això no és Amèrica*. La seva primera novel·la, *Maletes perdudes*, va aconseguir un èxit extraordinari i s'ha traduït a 16 idiomes. És autor també de l'assaig *Tot Messi. Exercicis d'estil*. Col·labora a *El Periódico* i al programa literari de Catalunya Ràdio. Té una secció a *l'Avenç*, on l'any 2007 es van començar a publicar els relats que són l'origen d'aquest llibre, ***Els castellans***, que recentment s'ha reeditat. El llibre, confeccionat a partir dels últims records de la infància i preadolescència de l'autor, tracta del fenomen de la immigració espanyola al Manlleu dels anys setanta. L'autor retrata els espais on es trobaven els nens catalans d'origen (com el mateix Puntí), i els nous nens o fills de nous nens i presenta els prejudicis que es construïen entorn dels "castellans".

2008

ELS PISOS,
SÓN NOTÍCIA

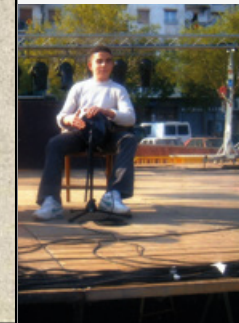

L'any 2008 es va iniciar la reubicació dels veïns de Can Garcia. Poc abans, al padró hi constaven 877 habitants (373 dones i 504 homes). D'aquests veïns, 717 tenien la nacionalitat marroquina. És a dir, més del 80% dels empadronats als pisos havien nascut al Marroc.

Servicio regular de viajeros entre Manlleu y Jaén

El considerable número de familias que vinieron a convivir con nosotros para compartir nuestros trabajos, mantienen en buena parte sus naturales relaciones con los familiares y parientes que quedaron en el lugar de origen mediante un servicio semanal entre Manlleu y Jaén y otras provincias andaluzas. Desde hace algún tiempo un autocar parte cada domingo del Parque de Angela Roca hacia la región meridional regresando los viernes a Manlleu. Este enlace viene a ser un estimable nexo y un sentido de expansión, a la vez que ayuda a incorporar nuevas familias a nuestras industrias, agilizando la ocupación de nuevos puestos de trabajo y paliando el problema de falta de personal en nuestros centros fabriles. Un elogio, pues, para la Empresa de Transportes de Viajeros de Fuente-Tójar, a la que deseamos regularidad de usuarios para que prosiga este útil servicio que puede ser aprovechado por todos los manlleuenses y por toda la comarca. Sin que ello signifique publicidad, creemos de interés general la noticia.

"Manlleu"
17 de febrer de 1973

PERRUQUERIES IMPROVISADES

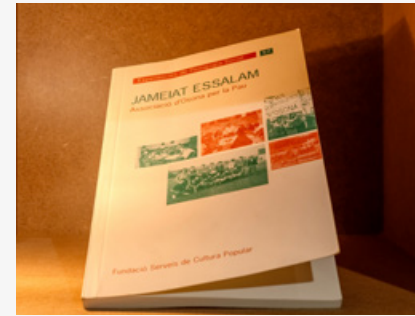
JAMEIAT ESSALAM

"Rulos" i pines de perruqueria

Procedència: Imatgemma Perruqueria i Joan Navarro

Als baixos dels pisos, en els locals comercials, s'hi podia trobar (quasi) de tot. En alguns pisos de diverses escales, durant molts anys també s'oferia informalment el servei de **perruqueria**. En el mateix pis on vivia la perruquera es tallava els cabells als veïns i veïnes més propers. Es quedava prèviament i la perruquera condicionava la sala, habitualment el menjador. Aquestes perruqueries improvisades eren espais de conversa informal i de relacions socials, les antigues xarxes socials.

Exemplar de la col·lecció "Experiències de Pedagogia Social" dedicat a Jameiat Essalam. Fundació de Serveis de Cultura Popular

Procedència de la publicació: Miquel Casanovas

Les persones de nacionalitat marroquina, majoritàriament amazics del Rif, que varen arribar a finals dels anys 80, tenien dificultats per trobar pis, feina o regularitzar la seva situació. Eren joves i bastants tenien estudis. Un grup va anar a viure als blocs i junt amb altres companys va impulsar l'organització **Jameiat Essalam** amb dos objectius importants: l'ajuda mútua i la promoció del diàleg i la cooperació amb altres entitats i amb l'Ajuntament. Aquest petit llibret explica els primers anys de l'entitat. Actualment l'associació prioritza el desenvolupament i la difusió de la cultura amazic.

2010

CASAL CÍVIC FREDERICA MONTSENY

PENYA FLAMENCA DE MANLLEU

Procedència de la fotografia:
Ensenyat - Tarrida. Arquitectes

Entre els carrers Mossèn Aulet i Garcia Estrada, uns metres més avall d'on hi havia hagut els pisos de Can Garcia i amb accés pel carrer de Torrent i Garriga i l'avinguda Puigmal, hi ha el **Casal Cívic Frederica Montseny**. El Casal va ser concebut en el marc del Pla de millora del Barri de l'Erm com un equipament públic de tot Manlleu per donar resposta i potenciar el desenvolupament social i cultural de les entitats associatives i de la ciutadania. Les obres de construcció es van iniciar l'any 2005 i va entrar en funcionament un any després. Llavors l'Ajuntament en va fer una cessió d'ús per a 50 anys al Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya.

Llum d'oli
Procedència de la fotografia i l'objecte:
ACA - Peña Flamenca de Manlleu

Amb els andalusos a Manlleu arriba també el flamenc. Inicialment restringit a les reunions familiars i d'amics, sovint en bars com el Leiva, situat als baixos dels pisos. De l'Associació de Veïns de l'Erm va néixer la idea de crear una **Penya Flamenca**. Va acollir un conglomerat d'entusiastes aficionats al flamenc, amb ganes de reivindicar una cultura que la dictadura havia instrumentalitzat amb finalitats polítiques. L'any 1986, com una activitat més de les Festes de l'Erm es va celebrar el primer Festival Flamenc de Manlleu que va esdevenir un referent del món del flamenc, com el concurs que impulsava, *El Candil*. Un *candil* o llum d'oli, havia il·luminat moltes vetllades de veïns de Can Garcia als seus pobles de naixença. Aquí aquest concurs els feia reviure aquelles nits amb un flamenc que cercava noves maneres d'emocionar.

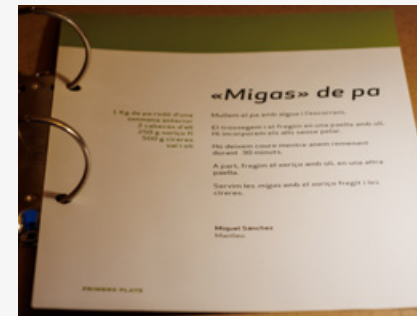
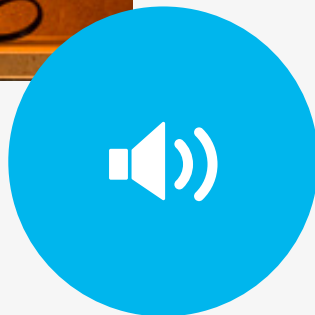
FESTIVAL DE LA PEÑA FLAMENCA DE MANLLEU

MIGAS DEL PASTOR

Festival de final de curs de l'Escola de Ball organitzat per la Peña Flamenca de Manlleu. Any 2008

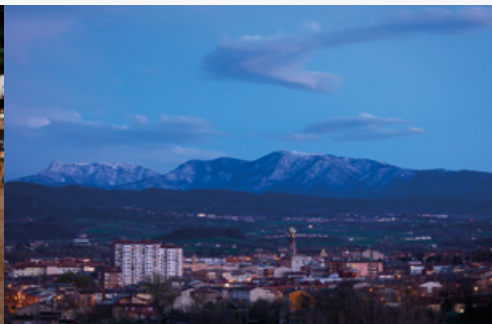
Un plat molt proteínic i d'aprofitament del pa sec. Les *migas*, en totes les seves variants, són un típic plat procedent d'Andalusia i també d'Extremadura, dues de les comunitats de procedència dels habitants de Can Garcia. A diferència del gaspatxo, totalment incorporat a la cuina catalana, les *migas*, potser per la complexitat de la seva elaboració, no han traspassat les fronteres culturals culinàries.

Recepta de "Migas de pa"

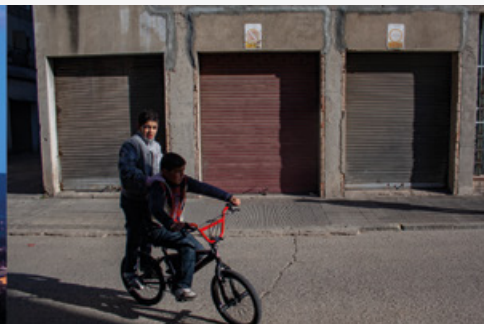
Procedència: Cuines des de l'Erm de Manlleu. Any 2006. Ajuntament de Manlleu

▲ Procedència: Mariana Martínez

▲ Autor: David Fajula

▲ Autor: Sergi Cámara

▲ Procedència: Tere Márquez

GRUP DE DONES DE MANLLEU

ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DEL BARRI DE L'ERM

Materials de difusió del Grup de Dones de Manlleu

Procedència dels materials de difusió:
Associació de Veïns del Barri de l'Erm

La crisi del tèxtil dels anys noranta va deixar al carrer moltes dones, entre les quals les que agafaven l'autocar de les fàbriques als peus dels blocs. La pregunta que es feien moltes era *l'ara què fem?* Una colla que anava a l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol va decidir que per respondre aquesta pregunta calia associar-se i anar plegades. Això varen fer des de principis de la dècada de 1990 i fins a l'any 2005. El **Grup de Dones de Manlleu** va fer un important treball de trobada i suport a les dones de Manlleu. En aquella època ja hi havia dones d'altres països, sobretot amazigues.

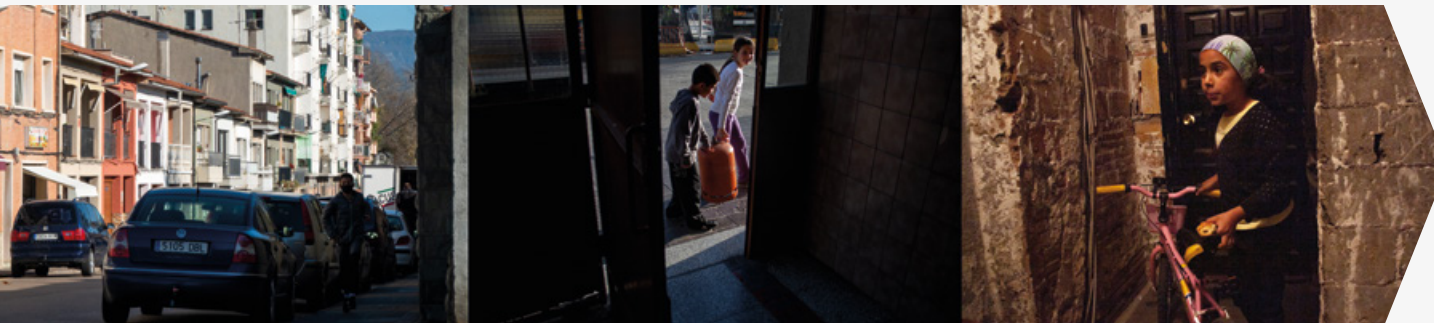

Tampó de l'Associació de Veïns del Barri de l'Erm

Procedència: Associació de Veïns del Barri de l'Erm i Comissió de Veïns dels Pisos Garcia

Els veïns de Can Garcia i els seus fills varen ser un viver d'afiliats i militants de diferents entitats manlleuenques: culturals, esportives, socials, religioses, sindicals i polítiques. Can Garcia va tenir una vida interna intensa i rica i una vida exterior acollidora i generosa. L'**Associació de Veïns de l'Erm** va ser una de les primeres entitats a rebre l'impuls d'aquest veïns que l'any 1978 varen crear aquesta associació per promocionar i desenvolupar activitats socials i culturals al barri de l'Erm.

L'Antoni Pérez, un jove que els anys 70 s'iniciava en el món del dibuix i la pintura ho representa així en el segell de l'Associació de Veïns: el naixement del nou Manlleu. Recentment, amb l'enderroc del segon bloc de Can Garcia ha sorgit la Comissió de Veïns dels Pisos Garcia, que s'ha encarregat d'organitzar una sèrie d'actes en record de l'enderroc. El clauer, entregat a tots els assistents al dinar d'antics veïns dels pisos, n'és un exemple.

ELS PISOS, SÓN NOTÍCIA

EL PARC DE L'ERM

Amb aquest exemplar regalem el

EL TER **Manlleu**
novembre 2000

Número 56
Any 56 • III Època
375 PTES
2,25 euros

REVISTA DE LA TERRA, DE LA INDÚSTRIA I DE LES ARTS

Uns pisos fora de joc

La vitalitat de l'Erm contrasta amb els obsolets pisos d'en Garcia

Editorial i pàgines 20 a 25

• Entrevista amb el líder socialista, Pasqual Maragall Pàg 11 •
• Promeses del flamenc, al Candil Pàgs. 32 i 33 • Tot l'hoquei base manlleuenc Pàgs. 36 i 37 •

FA ASSESSORIA IMMOBILIÀRIA, S.L. **Residencial Oliveras Manlleu**
Des de 1954
El confort del centre, amb la tranquil·litat de la natura
Sense entrada i amb quotes com un lloguer
VENDA DE PISOS 2, 3 i 4 HABITACIONS,
PLACES DE PÀRQUING I LOCALS COMERCIALS

C/ de la Font, 1 - Tel. 93 851 16 11 - Fax 93 850 63 70 - 08560 MANLLEU

Procedència de la fotografia:
Ángel García Guerrero

Els pisos es van construir en un descampat. Al seu voltant ben poques coses hi havia, i encara menys equipaments. Però els veïns aviat van convertir aquell solar davant dels pisos en lloc de vida i trobada. Des d'aleshores i fins avui el **parc de l'Erm**, reformat, tal com avui el coneixem, l'any 2011, ha viscut multitud d'esdeveniments que l'han convertit en un dels epicentres del barri. Va acollir un camp de futbol on jugaren els partits del Club de Futbol Sant Pau, l'Atlètic Leiva i l'Erm. També s'hi ha corregut davant de les *vaquillas* per les festes del barri, encara que amb poca continuïtat. Hi van tenir protagonisme els cavalls, ja que durant uns quants anys s'hi van fer carreres de cintes. El parc ha estat escenari de festes com la de Sant Jordi, la castanyada o la Festa *Ais al Adha*, més coneguda com la festa del xai. En tot moment ha estat un espai viu, escenari de la vida quotidiana de generacions de veïns de Can Garcia.

"El Ter"
Novembre de 2000

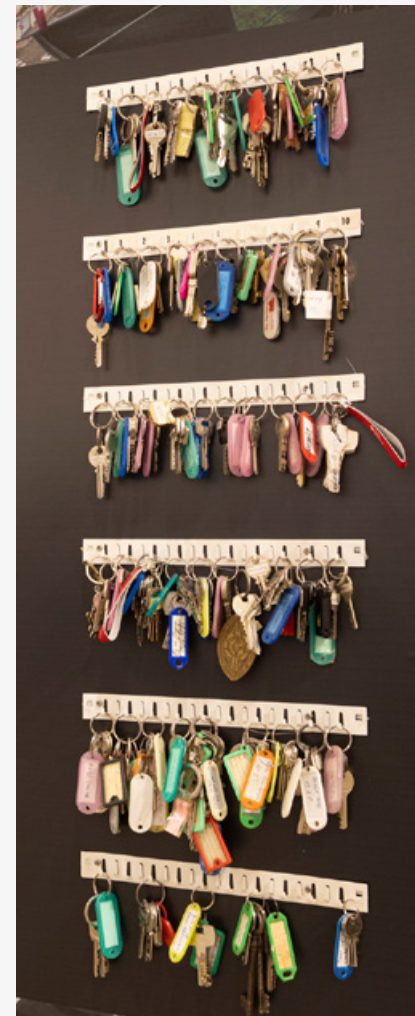
EL BARRI DE L'ERM

Els pisos de Can Garcia es van construir als afores de Manlleu, en l'espai que esdevindria el barri de l'Erm. Primer es van fer els habitatges, després els carrers i finalment els serveis. El nom del barri prové de la desapareguda masia de l'Erm, ja documentada al segle XVI. Estava situada a la dreta de la carretera en direcció a Torelló i compartia veïnatge amb el mas Roca, avui encara existent. La primera ocupació d'aquells terrenys fou un seguit de cases unifamiliars de planta baixa i pis entre els carrers de Girona,

Arnald de Corcó i Puigpardines al passeig de Sant Joan, a mitjans de la dècada de 1950. L'eclosió del barri es va produir amb els nous blocs plurifamiliars (Mateu i Garcia) com a resposta a la demanda dels treballadors que arribaven per treballar en una indústria que es recuperava de l'autarquia franquista. L'operació es va emprendre sense una excessiva preocupació per la planificació, fet característic d'aquesta època. Per això no sorprèn trobar un plànol d'ordenació d'aquesta zona de l'any 1965, amb els pisos ja habitats.

CLAUS DEL REALLOTJAMENT

Segons el diccionari, *tapiar* significa: tapar (una obertura, un buit) amb una paret o un envà. Aquesta acció representava el punt i final del llarg procés de real·lotjament dels veïns dels pisos. Aquest procés es va iniciar l'any 2008, dos anys després de l'aprovació de l'enderroc dels pisos. Des d'aleshores i fins a l'any 2020, amb l'entitat Víncler al capdavant, s'han real·lotjat o indemnitzat els 256 veïns dels pisos. Una vegada aconseguit l'acord, el pis es tapiava i les claus es guardaven en aquest moble. Aquestes claus ja no obren panys, però sí les portes de la memòria.

Conjunt de claus dels pisos de Can Garcia
Procedència: Ajuntament de Manlleu

Paret esquerra

Autor: desconegut

Procedència: Col·lecció L'ABANS - Fons
FAMÍLIA ARNAUS - SITJÀ

Paret dreta

Autor: Sergi Cámara

Persiana

Procedència: Museu del Ter

Corriola

Procedència: Solfina Vaca

Antena parabòlica

Procedència: Joan Navarro

Bombona de butà

Procedència: Joan Navarro

Radiador

Procedència: Museu del Ter

LLAÇOS DE VEÏNATGE

Els protagonistes dels Pisos són els veïns i entre aquests, si hi ha un element que ha persistit durant els gairebé 60 anys d'història són els llaços de veïnatge. Les relacions i la solidaritat entre veïns s'ha manifestat a molts llocs, però si el pis és l'espai privat, familiar, recollit i anònim, l'escala és el lloc compartit, de comunitat.

L'ascensor, el "butano", la sala amb la calefacció comunitària, les bústies i com no, les celebracions. Quan a Can Garcia es casava un veí o veïna, tota l'escala ho celebrava. Som família i l'escala ho testimonia.

Bústia i panell informatiu
 Procedència: Museu del Ter

Foto Gent que mira la núvia

Veïns expectants per la sortida d'una núvia.
Dècada de 1970.

Autor: Desconegut

Procedència: Rosario Prieto Borrego

Audiovisual: Viure als pisos de Can Garcia

Càmera i realització: Sergi Cámara

Producció: Museu del Ter

Durada: 15 minuts

Manlleu, 30 de juny de 2022

Entrevistes realitzades els anys 2010 i 2022

Fotos Núvia

Dolores Leiva i el seu pare baixant l'escala,
ben engalanada, el dia del seu casament.

Anys 1976

Procedència: Dolores Leiva

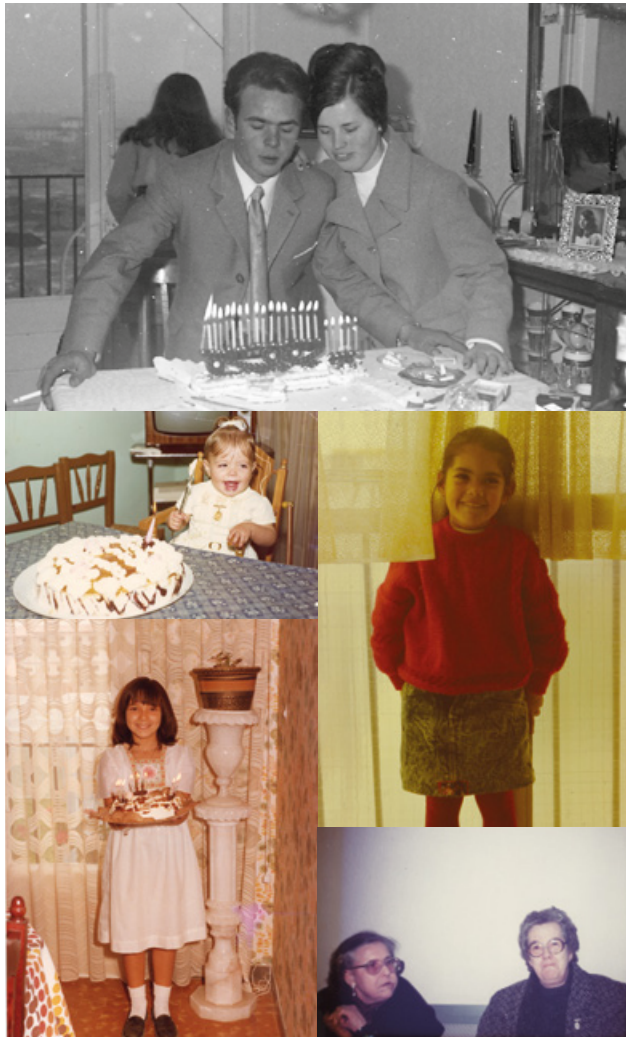
PIS DE CAN GARCIA

Els pisos, malgrat petites diferències, s'assemblaven. N'hi havia 3 tipologies i tots tenien entre els 50 i 60 m². Hi havia entrada, lavabo, cuina, safareig, menjador i 2 o 3 habitacions.

En aquest cas, la Comissió de Veïns dels Pisos de Can Garcia ha volgut reproduir un menjador, l'espai on es feia més vida familiar.

Un menjador real de Can García, però feia 10m². Aquest, per qüestions d'accessibilitat ocupa el doble de l'espai real.

El mobiliari i decoració han estat aportats per la Comissió. La majoria de mobles de la Solfinia Vaca que va viure al carrer Mossèn Aulet número 19 (posteriorment 23) 7è-4a, des de l'any 1967 al 1978. També han aportat mobiliari en Joan i la Maria José Navarro, Cristina i Pere Bach, Jaume Tió i Dolors Saborit.

Fotos
Autors: Rafael Rueda Porras i autors desconeguts.

Procedència: Anna Balmiza; Joan Navarro; Dolores Leiva; Juana Lara i Fons Rafael Rueda Porras / Museu del Ter

Audiovisual: Què han significat per tu els Pisos Garcia i el seu enderroc?
Càmera i realització: Sergi Càmera
Producció: Museu del Ter
Durada: 30 minuts
Manlleu, 30 de juny de 2022

Foto balcó

Autor: Rafael Rueda Porras.
Procedència: Fons Rafael Rueda Porras / Museu del Ter

Fotos escala

Autors: Rafael Rueda Porras i autors desconeguts.
Procedència: Isabel Díaz i Fons Rafael Rueda Porras / Museu del Ter

RECONSTRUINT
RECONSTRUYENDO
TTWABNAN ʕAWD

PISOS DE CAN GARCIA